

بنام خدا

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی شیراز

کارگروه صیانت از حقوق شهروندی

شیوهنامه و فرایند اخذ رضایت و برائت آگاهانه در مطب/درمانگاه/ مرکز بهداشت بیمارستان در وضعیت اورژانس و غیر اورژانس

(ویرایش تابستان ۱۴۰۰)

اعضاء پیوسته کارگروه صیانت از حقوق شهروندی:

رئیس گروه تحول اداری و رئیس کارگروه صیانت از حقوق شهروندی	آقای سید فخرالدین دبیری
معاون آموزشی گروه اخلاق پزشکی	خانم دکتر صدیقه ابراهیمی
مدیر توسعه سازمان و تحول اداری	خانم دکتر نرجس السادات نسبی
کارشناس اداره توسعه و برنامه‌ریزی معاونت درمان	آقای سعید اژدری
رئیس اداره اعتباربخشی امور درمان	خانم پروین غیائی
معاون مدیر امور حقوقی	آقای غلامعلی ثابت
وکیل و مشاور حقوقی دانشگاه	آقای دکتر ایمان محترم
کارشناس امور روحانیون و از دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)	حاج آقا محمدجواد راهدار
کارشناس مسئول نظارت بالینی	خانم زهره هادیان
کارشناس و نماینده مدیریت حراست	آقای روح اله زارع
کارشناس بازرسی و پاسخگویی به شکایات	خانم میترا خسرونیا
کارشناس بهبود کیفیت بیمارستان نمازی	خانم زهرا خلیلی

اعضاء و مشاوران مدعو:

مدیرکل پزشکی قانونی استان فارس	آقای دکتر علیرضا درودچی
بازپرس دادسرای عمومی و انقلاب شیراز (ویژه جرائم پزشکی)	آقای مهران سیف‌زاده
معاون پزشکی، آزمایشگاهی اداره کل پزشکی قانونی استان فارس	آقای دکتر همایون حسینی‌نژاد
معاون انتظامی سازمان نظام پزشکی شیراز	آقای دکتر سعید شاقاسمی
دبیر کمیسیون اخلاق پزشکی سازمان نظام پزشکی شیراز	آقای دکتر مهرداد امیرآبادی
کارشناس مسئول دفتر فوریت‌های اجتماعی بهزیستی فارس	خانم دکتر اعظم فرمائی
رئیس سالن تشریح اداره پزشکی قانونی استان فارس	آقای دکتر علی بیرجندی
مسئول راه‌اندازی گروه پزشکی قانونی و مسمومیت‌های دانشگاه علوم پزشکی شیراز	آقای دکتر حسین صناعتی زاده
عضو هیئت‌علمی گروه اخلاق پزشکی	خانم دکتر محبوبه صابر

انواع رضایت	۴
۱. ضمنی یا تلویحی	۴
۲. صریح (ابرازی یا اظهاری)	۴
سرپرستان قانونی	۴
شاهد	۵
محجور کیست	۵
مواردی که رضایت معاینه شونده لزومی ندارد	۵
نکاتی در خصوص اخذ رضایت و برائت	۶
مواد قانونی مربوط به اخذ رضایت و برائت در قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲	۸
فرایند اخذ رضایت و برائت آگاهانه	۹
اخذ رضایت و برائت در درمانگاه‌ها، مراکز بهداشت و مطب‌ها	۱۱
اخذ رضایت و برائت آگاهانه در بیمارستان‌ها	۱۷
اخذ رضایت از زنان در موارد خاص	۲۳
منابع	۲۵
فرم‌ها و فرایندهای ضمیمه	۲۶
فرایند کلی اخذ رضایت و برائت آگاهانه در مطب/درمانگاه/مرکز بهداشت	۲۶
زیر فرایند شماره ۱ - بیمار به صورت اورژانسی وارد مطب/درمانگاه/مرکز بهداشت شده باشد	۲۷
زیر فرایند شماره ۲ - بیمار غیر اورژانسی می باشد و اهلیت ندارد	۲۸
زیر فرایند شماره ۳ - بیمار غیر اورژانسی می باشد و اهلیت دارد	۲۹
فرایند کلی اخذ رضایت و برائت آگاهانه در بیمارستان	۳۰
زیر فرایند شماره ۴ - وضعیت بیمار اورژانسی می باشد	۳۱
زیر فرایند شماره ۵ - وضعیت بیمار غیر اورژانسی می باشد	۳۲
نامه و فرایند الزامات برخورد با امتناع بیمار از درمان های ضروری	۳۳
فرم رضایت نامه آگاهانه، برائت نامه و استفاده از اطلاعات پزشکی	۳۷

- فرم ترخیص با مسئولیت شخصی، عدم امکان رضایت در وضعیت اورژانسی و قطع عضو..... ۳۹
- الزامات اخذ رضایت آگاهانه و تشخیصی درمانی پروسیجرهای تهاجمی ۴۱
- اجازه تجویز خدمات، انجام خریدهای راهبردی سازمان های بیمه گر و استانداردهای پزشکی قانونی..... ۴۶
- شماره تماس مسئولین اورژانس اجتماعی شهرهای شیراز ۴۸

انواع رضایت^۱

۱. ضمنی یا تلویحی^۲:

نوعی از رضایت است که شخص بدون بیان شفاهی یا کتبی و صرفاً با عمل خود، رضایت خویش را اعلام می‌کند به‌عنوان نمونه: در زمانی که فرد به پزشک مراجعه می‌کند یا از پزشک درخواست ویزیت می‌کند، به درمان و معاینه رضایت دارد.

۲. صریح^۳ (ابرازی یا اظهاری):

• شفاهی: در برخی از موارد پزشک معالج به دلایل مختلف از جمله تشخیص افتراقی نیاز به معاینه سایر قسمت‌های بدن دارد که در این موارد با کسب اجازه شفاهی از بیمار رضایت وی را برای اقدام موردنظر، جلب می‌کند که این نوع رضایت را اظهاری یا شفاهی می‌نامند. مانند: بالا زدن آستین، معاینه نواحی خاص بدن (نواحی تناسلی، آنوس، سینه و ...).

• کتبی: عبارت است از مدرکی که بیمار قبل از تن‌دادن به هر اقدام تشخیصی و درمانی ضمن آگاهی از کلیه خطرات آن، میزان موفقیت یا شکست روش موردنظر، راه‌های درمان، جایگزین و توصیه‌شده توسط پزشک، رضایت خود را اعلام می‌کند.

نکته: با پذیرش این امر که اقدامات درمانی دارای جنبه مالی است و باتوجه به موضوع که صرفاً اشخاص رشید (افراد دارای سن ۱۸ سال تمام یا اشخاصی که از دادگاه حکم رشد گرفته‌اند) می‌توانند در امور مالی خود تصمیم‌گیری کنند و اشخاص غیر رشید، صلاحیت ارائه رضایت و برائت ندارند، لذا افراد زیر سن ۱۸ سال را می‌توان اصطلاحاً غیر رشید، محسوب نمود^۴.

سرپرستان قانونی

۱. **ولی خاص:** شامل پدر و جد پدری^۵ است.

۲. **ولی عام:** ولی عام، مقام معظم رهبری است. در موارد فقدان یا دسترسی نداشتن به ولی خاص، رئیس قوه قضائیه با استیذان^۶ از مقام معظم رهبری و تفویض اختیار به دادستان‌های مربوطه به اعطای رضایت و برائت به طبیب اقدام می‌نمایند.

۳. نمایندگان قانونی

الف: حضانت (سرپرستی): حفظ و نگهداری و تربیت نوزاد نیازمند سرپرستی و ولایت است. قانون‌گذار این ولایت را که به آن حضانت می‌گویند تا دو سال نسبت به نوزاد پسر و تا هفت سال نسبت به فرزند دختر به مادر نوزاد واگذار می‌کند. اگر مادر با غیر پدر ازدواج کرد ولایت او به پدر انتقال می‌یابد.

^۱ Consent

^۲ Implied Consent

^۳ Express Consent

^۴ طبق مواد ۲۱۱ و ۲۱۲ اهلیت شامل عقل، بلوغ و رشد است و اصطلاح اهلیت مطابق دکترین حقوقی، محدود به معاملات نیست و در ایقاعات نیز بکار می‌رود. از طرفی دیگر بدیهی است توافق پزشک و بیمار مطابق ماده ۱۹۱ مصداق عقد، یا معامله محسوب می‌گردد زیرا طرفین به‌موجب این توافق، تعهداتی را متقبل می‌شوند. همچنین قابل‌ذکر است، قانون مدنی، قانون مادر است و در تفسیر اصطلاحات و مصادیق مندرج در قوانین کیفری، باید به این قانون مراجعه نمود. برای مثال در جرم جعل سند، تعریف سند را در قانون مدنی، جستجو می‌کنیم همان‌طور که در مباحث قصاص و دیات، در خصوص تعریف موضوعات رضایت، برائت، طفل، اهلیت، بلوغ، عقل و ... به این قانون مراجعه می‌گردد.

^۵ مطابق با طبقات ارث به جز همسر

^۶ اجازه

ب - **وصایت:** وصایت، ولایت بر دارائی میت است که با انشای موصی و پذیرش وصی پدید می‌آید. وصی ممکن است یک نفر یا بیش از یک نفر باشد. بلوغ، اسلام و حریت از شرایط وصی است. زنان نیز می‌توانند این ولایت را بپذیرند. این ولایت هم‌زمان با درگذشت موصی و پذیرش وصی آغاز می‌شود. در صورت اثبات خیانت، حاکم شرع وصی را برکنار و امین را جایگزین می‌کند. وصی یا مستقیماً و یا تحت شرایطی به کمک وکیل به اعمال ولایت می‌پردازد. وصی حق انشای وصایت برای شخص دیگر را ندارد.

ج - **امین:** منظور از امین کسی است که مال دیگری را برای صاحب آن و به نفع او در تصرف دارد خواه در مقابل عمل خود دستمزدی دریافت کند یا مزدی نگیرد، خواه به موجب عقد باشد یا به حکم قانون.

امین به سه نوع تقسیم می‌شود:

۱. **امین قراردادی:** اشخاصی که به عنوان وکیل یا وصی از طرف اشخاص تعیین می‌شوند.
۲. **امین قانونی:** اگر سمت امین؛ بر اساس قانون، به شخصی واگذار شده است. این نوع امین "امین قانونی" خواهد بود. این‌ها کسانی هستند که طبق قانون، اذن تصرف در مال غیر را داشته باشند مانند پدر و جد پدری.
۳. **امین قضایی:** اگر سمت امین، به حسب قانون، و به حکم دادگاه‌ها و مقامات قضایی به شخص واگذار شود، و او اذن تصرف در مال و امور غیر را، پیدا کند؛ او امین قضایی محسوب می‌شود (مانند امین در قیمومیت یا قیم) که مصداق بارز آن، قیمومیت است و مربوط به اموال و احوال محجورین و اشخاصی است که به هر دلیل نیاز به سرپرستی دارند.

شاهد

فردی بالای ۱۸ سال، عاقل و دارای قوه تمیز است که فردی غیر از فرد رضایت دهند و پزشک معالج/درمانگر را شامل می‌شود. لازم به ذکر است امضا شاهد به معنای تأیید هویت بیمار و آگاهانه بودن رضایت بوده و بیانگر مسئولیتی در خصوص ماهیت، هدف و مخاطرات اقدامات تهاجمی و نیمه تهاجمی نمی‌باشد.

محجور کیست؟

در اصطلاح حقوق مدنی و حقوق اسلامی، منظور از محجور کسی است که اهلیت استیفا (نداشتن توانایی و شایستگی در اجرا و انجام اعمال حقوقی) نداشته باشد. حجر عبارت است از ممنوع بودن شخص از تصرف در اموال و حقوق مالی برابر قانون، در شرع به چنین شخصی محجور گفته می‌شود زیرا از تصرف در اموال و دارایی و حقوق مالی خویش ممنوع است؛ بنابراین محجور یعنی ممنوع و منظور ممنوع از تصرف در اموال است.

محجور از نظر قانون چه کسانی هستند؟

- صغیر (اشخاص غیر رشید)
- سفیه
- مجنون

مواردی که رضایت معاینه شونده لزومی ندارد

- معاینه دانش‌آموزان مدارس از نظر بهداشت عمومی.
- معاینه مسافرینی که از خارج از کشور می‌آیند و در مواقع اپیدمی بیماری‌های مسری.
- معاینه بهداشتی کسبه و تهیه‌کنندگان مواد غذایی و داوطلبان ازدواج.
- مصدومان و بیماران اورژانسی تا هنگامی که نجات جان‌شان مطرح باشد ولی پس از اقدامات اولیه و نجات زندگی آنان برای دیگر اقدامات، نیاز به اخذ رضایت و برائت دارند.

- در مواردی که شخص برای خودکشی اقدام می‌کند و حاضر به نجات خود نیست و کسانی که اقدام به اعتصاب غذا می‌کنند.
- در مواردی که معاینه و آزمایش عمومی اهالی یک منطقه یا شهر از نظر ابتلا به یک بیماری مسری لازم است.
- معاینه متهمین یا مصدومان و مجروحین از نظر پزشکی قانونی به دستور دادسرا در منزل یا بیمارستان و یا محل‌های دیگر.
- بیماران مبتلا به بیماری‌های مقاربتی و بیماری‌های مسری مانند ایدز و ... در صورتی که طبق نظر پزشک تهدید علیه جامعه قلمداد شوند و یا قصد آسیب‌زدن به جامعه را داشته باشند، این افراد حق خروج از مرکز درمانی را حتی با رضایت شخصی نیز نخواهند داشت.
- معاینات ورزشکاران هنگام گزینش و یا در حین بازی در گروه‌های ورزشی.

نکاتی در خصوص اخذ رضایت و برائت

- به استناد دستورالعمل‌های کشوری به‌هیچ‌وجه نباید برای اخذ رضایت آگاهانه هزینه‌ای به بیماران تحمیل گردد و همچنین اجازه تجویز خدمات و انجام خریدهای راهبردی سازمان‌های بیمه‌گر باید طبق نامه شماره ۴۰۰/۲۵۲۱۱/د مورخ ۹۹/۱۲/۲۷ صورت گیرد.
- چنانچه رضایت و برائت از بیمار اخذ می‌گردد، ایشان می‌بایست عاقل و بالغ و رشید^۱ باشد.
- بیمار یا ولی او باید در جریان کامل اقدامات تشخیصی و درمانی بیماری و سیر آن مانند عکس‌برداری، سونوگرافی، نمونه‌برداری از قسمت‌های لازم بدن، آندوسکوپی، کولونوسکوپی و ... نوع عمل جراحی و عوارض آن قرار گیرد و متوجه موضوع رضایت‌نامه و برائت‌نامه باشد و اگر بیمار به زبان رسمی کشور آشنا نبود و فقط زبان محلی یا خارجی می‌دانست باید برای او مترجم گرفت و پس از تفهیم مسئله به طور کامل نام مترجم را نیز در رضایت‌نامه و برائت‌نامه قید کرد و علاوه بر امضای بیمار، امضای مترجم نیز لازم است.
- علاوه بر پزشک و بیمار، فرد سومی هم به‌عنوان شاهد، باید آن را امضا نماید.
- طرز نوشتن رضایت‌نامه و برائت‌نامه باید ساده و روشن باشد و مسئله غامض^۲ پزشکی که خارج از فهم عامه باشد در آن ذکر نشود.
- رضایت‌نامه و برائت‌نامه نباید به‌زور و تهدید و فریب اخذ گردد.
- در مواردی که فرد غیر رشید است (زیر ۱۸ سال) یا فرد دچار اختلالات ذهنی و روانی است یا صغیر است از ولی یا قیم بیمار رضایت و برائت گرفته می‌شود و صحت مشخصات والدین یا سرپرست قانونی می‌بایست توسط مدارک معتبر تأیید گردد.
- در مورد افراد بالغ و سالم که بی‌سواد و یا کم‌سواد هستند می‌بایست کلیه موارد در حضور شاهد برای وی قرائت شده و سپس محل مزبور در رضایت‌نامه و برائت‌نامه را با اثر انگشت سبابه مهور نماید.
- لازم به ذکر است که در موارد اورژانس به استناد ماده ۴۹۷ قانون مجازات اسلامی و بند ج از ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی نیاز به اخذ رضایت و برائت نیست ولی در موارد غیر اورژانس می‌بایست رضایت و برائت از خود فرد و در صورت هوشیاری و بلوغ گرفته شود و در صورتی که بیمار طفل باشد یا مجنون می‌بایست از اولیاء و سرپرست قانونی رضایت و برائت اخذ شود، مانند پدر نسبت به فرزند، مادر در صورت داشتن حکم قیمومیت یا جد پدری در صورت فقدان پدر، لازم به ذکر است برادر، خواهر، همراهان، دوست و رفیق و خویشان دیگر از نظر قانونی ولی و سرپرست محسوب

^۱ به دلیل آنکه اقدامات درمانی هزینه‌بر بوده و موجب مرادفات مالی فی‌مابین بیمار و پزشک و درمانگاه و بیمارستان و ... می‌باشد لذا شرط رشید بودن، از جمله شرایط لازم برای فرد رضایت و برائت دهنده آمده است.

^۲ پیچیده

- نمی‌شوند؛ بنابراین در اخذ براءت و رضایت باید دقت کافی شود و از فردی براءت و رضایت اخذ شود که از نظر قانونی نسبت ولایت، وصایت، قیمومیت، سرپرستی یا نمایندگی قانونی را داشته باشد.
- در زمان صدور دستور بستری می‌بایست جهت انجام اقدامات تشخیصی - درمانی از بیمار رضایت و براءت اخذ گردد. اقدامات تشخیصی - درمانی شامل مواردی است که انجام آنها می‌تواند بالقوه با خطر بروز عوارضی برای بیمار همراه باشد و دارودرمانی یا انجام اقدامات تهاجمی و نیمه تهاجمی مانند انواع جراحی‌ها؛ بنابراین لازم است که به طور مثال از بیماران بستری در بخش‌های داخلی و یا عفونی بیمارستان نیز براءت و رضایت اخذ گردد.
  - اگرچه اخذ رضایت و براءت نامه آگاهانه برای کلیه اقدامات تشخیصی و درمانی ضروری است و عدم توجه به آن می‌تواند پیامدهای حقوقی و قانونی را برای کادر معالج به همراه داشته باشد، ولیکن اخذ براءت نامه رافع مسئولیت‌های درمانگر و کادر معالج در صورت ارتکاب قصور پزشکی نخواهد بود و کادر معالج در همه حال موظف و ملزم به رعایت اصول و موازین و استانداردهای فنی و علمی می‌باشند.
  - لیست اقدامات تشخیصی - درمانی تهاجمی بر اساس دستورالعمل ابلاغی وزارت بهداشت. الزامات اخذ رضایت آگاهانه و تشخیصی - درمانی پروسیجرهای تهاجمی توسط بیمارستان و با نظر رؤسای بخش‌ها / واحدها تدوین و ابلاغ شده است. (پیوست)
  - دادن سی دی / ایمفلت و ... به بیمار جهت اخذ رضایت و براءت نامه آگاهانه جهت انجام اقدامات تشخیصی درمانی / جراحی، درمانگر را از توضیح به بیمار بی‌نیاز نمی‌کند. این ابزارها می‌توانند کمک‌کننده باشند، ولی کافی نیستند. از آنجاکه ممکن است به مطالب آموزشی نوشتاری یا تصویری توجه نشود، لازم است مطالب توسط درمانگر / مشاور و با زبان ساده، برای بیمار یا سرپرست قانونی وی، بیان شود.
  - مناسب‌ترین زمان جهت اخذ رضایت و براءت نامه آگاهانه، جهت اقدامات تشخیصی / درمانی / جراحی و آموزش به بیمار، پس از مشخص شدن برنامه درمان و قبل از بستری شدن بیمار است و باید به بیمار فرصت کافی برای مشورت و تصمیم‌گیری، داده شود.
  - در خصوص بیماران نیازمند دیالیز (صفاقی - همودیالیز)، شیمی‌درمانی، ترانسفوزیون مکرر خون، پلازما فرز و در بیمارانی که اقدامات درمانی مداوم و مشابه دارند، مادامی که ظرفیت تصمیم‌گیری بیمار / سرپرست قانونی وی، نوع درمان و شرایط بالینی تغییری نکند اخذ یک‌بار رضایت‌نامه و براءت نامه در ابتدای شروع دوره درمانی به مدت یک سال کفایت می‌کند. مشروط به آنکه در رضایت‌نامه و براءت نامه، مکرر بودن اقدام درمانی ذکر شود
  - بیمار می‌تواند در صورت تمایل در هر یک از مراحل درمان از ادامه درمان امتناع نموده حتی اگر رضایت مدت‌دار گرفته شده باشد. امتناع از درمان نیز طبق دستورالعمل ابلاغ شده (پیوست) باید صورت گیرد.
  - کلیه مواردی که در قانون یا شرع مقدس اسلام، ممنوع شده است (سقط‌جنین غیرقانونی و ...) در صورتی که توسط هرکدام از افراد کادر درمانی انجام شوند، مستوجب پیگیری قضایی و قانونی خواهد بود و جهل به قانون و یا حتی گرفتن رضایت‌نامه و براءت نامه در چنین مواردی، رافع مسئولیت کیفری نیست.

فرم رضایت و براءت آگاهانه می‌بایست حداقل شامل موارد زیر باشد:

- تشخیص نوع بیماری، وخامت، عوارض و پیش‌آگهی
- مزایای استفاده از روش تشخیصی یا درمانی توصیه‌شده
- عوارض یا عواقب احتمالی استفاده از روش یا روش‌های تشخیصی یا درمانی توصیه‌شده
- روش یا روش‌های جایگزین تشخیصی و یا درمانی با ذکر مزایا و عوارض احتمالی آن‌ها
- امضا و اثر انگشت گیرنده خدمت یا ولی قانونی / سرپرست قانونی وی
- درج اقداماتی که ممکن است در طول درمان / عمل لازم شود انجام گیرد.
- امضا و مهر پزشک معالج / ارائه‌دهنده خدمت

- امضا شاهدهی از کادر درمان
- امضا و اثر انگشت شاهدهی از طرف گیرنده خدمت
- تاریخ و زمان دقیق اخذ رضایت‌نامه و برائت‌نامه

مواد قانونی مربوط به اخذ رضایت و برائت در قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲

بند ج از ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی

- هر نوع عمل جراحی یا طبی مشروع که با رضایت شخص یا اولیاء یا سرپرستان یا نمایندگان قانونی وی و رعایت موازین فنی و علمی و نظام‌های دولتی انجام می‌شود جرم محسوب نمی‌گردد در موارد فوری اخذ رضایت لازم نیست.

ماده ۲۹۵ قانون مجازات اسلامی

- هرگاه کسی فعلی که انجام آن را به عهده گرفته یا وظیفه خاصی را که قانون برعهده او گذاشته است ترک کند و به سبب آن جنایتی واقع شود، چنانچه توانایی انجام آن فعل را داشته باشد جنایت حاصل به او مستند می‌شود و حسب مورد عمدی، شبه عمدی یا خطای محض است، مانند این‌که پزشک یا پرستار وظیفه قانونی خود را ترک کند.

ماده ۴۹۵ قانون مجازات اسلامی

- هرگاه پزشک در معالجاتی که انجام می‌دهد موجب تلف یا صدمه بدنی گردد، ضامن دیه است مگر آنکه عمل او مطابق مقررات پزشکی و موازین فنی باشد یا اینکه قبل از معالجه برائت گرفته باشد و مرتکب تقصیری هم نگردد و چنانچه اخذ برائت از مریض به دلیل نابالغ یا مجنون بودن او، معتبر نباشد و یا تحصیل برائت از او به دلیل بیهوشی و مانند آن ممکن نگردد، برائت از ولی مریض تحصیل می‌شود.
- تبصره ۱ - در صورت عدم قصور یا تقصیر پزشک در علم و عمل برای وی ضمان وجود ندارد هرچند برائت اخذ نکرده باشد.
- تبصره ۲ - ولی بیمار اعم از ولی خاص است مانند پدر و ولی عام که مقام معظم رهبری است. در موارد فقدان یا عدم دسترسی به ولی خاص، رئیس قوه قضاییه با استیذان از مقام معظم رهبری و تفویض اختیار به دادستان‌های مربوطه به اعطاء برائت به طبیب، اقدام می‌نماید.

ماده ۴۹۶ قانون مجازات اسلامی

- پزشک در معالجاتی که دستور انجام آن را به مریض یا پرستار و مانند آن صادر می‌کند، در صورت تلف یا صدمه بدنی ضامن است مگر آنکه مطابق ماده (۴۹۵) عمل نماید.
- تبصره ۱ - در موارد مزبور، هرگاه مریض یا پرستار بداند که دستور اشتباه است و موجب صدمه و تلف می‌شود و باوجود این به دستور عمل کند، پزشک ضامن نیست بلکه صدمه و خسارت مستند به خود مریض یا پرستار است.
- تبصره ۲ - در قطع عضو یا جراحات ایجادشده در معالجات پزشکی طبق ماده (۴۹۵) این قانون عمل می‌شود.

ماده ۴۹۷ قانون مجازات اسلامی

- در موارد ضروری که تحصیل برائت ممکن نباشد و پزشک برای نجات مریض طبق مقررات اقدام به معالجه نماید، کسی ضامن تلف یا صدمات وارده نیست.

ماده ۱۸ آیین‌نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلین حرف پزشکی و وابسته به آن

- پزشک معالج مسئول ادامه درمان بیمار خود در حد تخصص و توانایی به‌استثنای موارد ضروری است، مگر اینکه بیمار یا بستگان او مایل نباشند.
- تبصره - موارد اورژانسی از شمول این ماده مستثنی است و پزشک مکلف به هرگونه اقدام درمانی بدون توجه به نظر و اذن بیمار یا همراهان او می‌باشد.

فرایند اخذ رضایت^۱ و براءت^۲ آگاهانه

انجام کلیه اقدامات درمانی اعم از تهاجمی و غیرتهاجمی، مستلزم اخذ رضایت از بیمار (در صورت داشتن اهلیت) یا سرپرستان قانونی وی (در صورت نداشتن اهلیت) می‌باشد.

تبصره: در موارد اورژانسی، انجام اقدامات درمانی بدون اخذ رضایت آگاهانه بلامانع است.

اگر بیمار باسواد باشد، باید شخصاً با دست خط خود، با نوشتن جمله "**موارد مندرج در فرم به طور کامل مطالعه و به آگاهی اینجانب رسید و صحت اطلاعات مندرج در فرم را تأیید می‌نمایم**" رضایت آگاهانه را تأیید نماید و در صورت نداشتن سواد، همراه بیمار ملزم به تأیید و امضا می‌باشد در صورتی که بیمار سواد ندارد و همراه نیز نداشته باشد باید شخص ثالثی - ترجیحاً همراه بیمار و در صورت نداشتن همراه، پرستار/منشی/کادر درمان - جمله "**موارد مندرج در این فرم به صورت کامل برای بیمار قرائت گردید و مورد تأیید بیمار می‌باشد**" را نوشته و توسط بیمار/شخص ثالث امضا یا مهر گردد.^۳

بیمار می‌تواند در صورت تمایل در هر یک از مراحل درمان از ادامه درمان امتناع نموده حتی اگر رضایت مدت‌دار گرفته شده باشد. امتناع از درمان نیز طبق دستورالعمل ابلاغ شده با عنوان "**الزامات برخورد با امتناع بیماران از درمان‌های ضروری**" (پیوست) باید صورت گیرد.

نکات مهمی که در زمان اخذ رضایت و براءت از بیماران توسط درمانگر^۴ در مطب، درمانگاه‌ها، مراکز بهداشت و بیمارستان باید در نظر گرفته شوند عبارت‌اند از: **تعیین وضعیت اورژانسی بیمار و اهلیت وی.**

• آیا وضعیت بیمار اورژانسی می‌باشد؟

از لحاظ قانونی، وضعیتی اورژانسی محسوب می‌شود که در صورت تأخیر در درمان، منجر به خطرات جانی، نقص عضو، عوارض صعب‌العلاج و یا غیرقابل جبران بیمار شود.

تبصره: در صورتی که اقدام تشخیصی - درمانی فوری برای نجات جان بیمار و یا پیشگیری از بروز نقص عضو و یا آسیب برگشت‌ناپذیر، ضروری باشد، وضعیت اورژانسی تلقی شده و مطابق بند ج ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی، اخذ رضایت ضروری نیست.

مصادیقی از فوریت‌های پزشکی (اورژانسی) شامل موارد زیر است:

- مسمومیت‌ها
- سوختگی‌ها

۱ رضایت بیمار: یعنی تمایل قلبی و موافقت ایشان مبنی بر اینکه تعرضی برخلاف قانون علیه حقوق و آزادی‌های وی انجام نشود. ۲ ببری کردن تیم درمان (براءت): منظور معاف کردن تیم درمان از تعهد در برابر پیامدها و عوارض نامطلوب انجام اقدامات تشخیصی و درمانی، به شرط عدم قصور، می‌باشد.

۳ مقرر شد اداره توسعه و برنامه‌ریزی معاونت درمان دانشگاه با توجه به مصوبات جلسات نسبت به اعمال تغییرات در فرم‌های مدارک پزشکی اقدامات لازم را معمول دارد

۴ درمانگر عبارت است از: پزشک معالج بیمار/مسئول تیم درمان، دندان‌پزشک، ماما و ...

آدرس دبیرخانه کارگروه صیانت از حقوق شهروندی دانشگاه علوم پزشکی شیراز: خیابان زند - ساختمان مرکزی دانشگاه - طبقه سوم - گروه تحول اداری - شماره تماس ۰۷۱-۳۲۱۲۲۲۰۹

<https://shahrvand.sums.ac.ir/>

- زایمان‌ها
- صدمات ناشی از حوادث و سوانح و وسایط نقلیه.
- سکته‌های قلبی و مغزی.
- خونریزی‌ها و شوک‌ها
- اغماء
- اختلالات تنفسی شدید و خفگی‌ها
- تشنجات
- بیماری‌های عفونی خطرناک مانند مننژیت
- بیماری‌های نوزادانی که نیاز به تعویض خون دارند.
- سایر مواردی که حیات بیمار در معرض خطر باشد (مواردی که بایستی بیماران را سریعاً مورد رسیدگی و درمان قرار داد و چنانچه اقدام فوری به عمل نیاید منجر به خطرات جانی، نقص عضو، عوارض صعب‌العلاج یا غیرقابل جبران خواهد شد).

وضعیت اهلیت بیمار چگونه است؟

اهلیت به چه معناست؟

اهلیت به معنی دارا بودن سه شرط بالغ بودن، عاقل بودن و رشید بودن است.

۱. سن بلوغ چقدر است؟ قانون‌گذار با تبعیت از نظر اکثر فقهای شیعه وفق تبصره ۱ ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی سن بلوغ را در پسر ۱۵ سال تمام قمری و در دختر ۹ سال تمام قمری اعلام نموده است.
  ۲. عاقل بودن به چه معناست؟ منظور از عقل این است که قوای دماغی شخصی سالم باشد کسی که فاقد قوه تعقل است و مبتلا به اختلال قوای دماغی باشد، مجنون (یا باتوجه به شرایط سفیه) نامیده می‌شود.
  ۳. رشید کیست؟ عبارت است از اینکه تصرفات شخصی در اموالش عاقلانه باشد. کسی که دارای رشد است، رشید نامیده می‌شود. قانون‌گذار در ماده ۱۲۰۹ قانون مدنی مصوب ۱۳۱۴ مقرر داشته: هر کس که دارای هجده سال تمام نباشد در حکم غیر رشید است. مع‌ذک در صورتی که بعد از پانزده سال تمام، رشد کسی در محکمه ثابت شود، از تحت قیمومیت خارج می‌شود.
- تبصره: در صورت اخذ حکم رشد از مقامات قضایی، بیمار دارای اهلیت، محسوب می‌گردد.

پس از آنکه شرایط فوق بررسی و مشخص شد، متناسب با مکان (بیمارستان، مطب، مرکز بهداشت یا درمانگاه) فرایند اخذ رضایت!، به دو روش باتوجه به شرایط مکانی زیر، اجرا می‌گردد:

۱. اخذ رضایت و برائت در درمانگاه‌ها مطب‌ها

۲. اخذ رضایت و برائت در بیمارستان

ادر صورت معذور بودن درمانگر در زمان اخذ رضایت، نماینده وی باید با شرط آگاه بودن به مسائل درمانی، شرایط بیمار، روشها، اقدامات درمانی/جایگزین و پیامدهای مرتبط و مسائل قانونی و با مشورت درمانگر می‌تواند اقدام به تنظیم فرم اخذ رضایت آگاهانه بیمار نماید. در صورتی که درمانگر این امر را به نماینده خود تفویض نماید، لازم به ذکر است مسئولیت قانونی موارد مندرج در فرم و اطلاعات ارائه شده به بیمار برعهده درمانگر بوده و تفویض اختیار رافع مسئولیت وی در مراجع قانونی نخواهد بود در هر حالت جهت تنظیم فرم رضایت آگاهانه، از بیمار هیچ گونه هزینه ای دریافت نمی‌گردد.

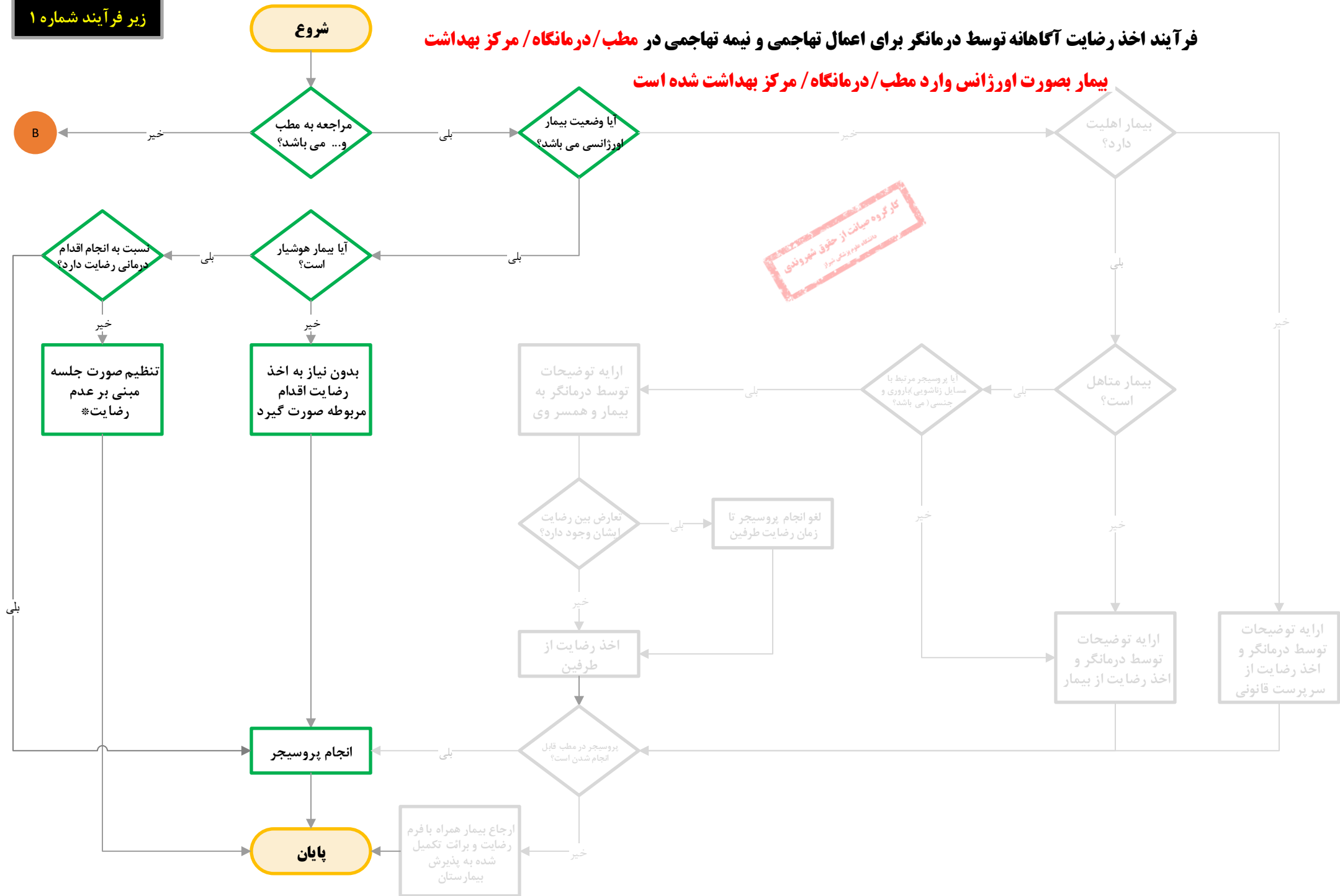
اخذ رضایت و برائت در درمانگاه‌ها، مراکز بهداشت و مطب‌ها

ا. در صورتی که بیمار با وضعیت اورژانس، وارد مطب یا درمانگاه شده باشد، اقدامات درمانی بدون نیاز به اخذ رضایت و برائت صورت می‌گیرد، اما در صورت داشتن اهلیت و هوشیار بودن بیمار و امتناع وی از انجام اقدامات تشخیصی - درمانی، طی یک صورت جلسه بیمار را از عوارض عدم انجام اقدامات تشخیصی و درمانی آگاه نموده و با امضا بیمار، و در صورت امتناع بیمار از امضا، از سرپرستان قانونی وی امضا اخذ گردد در غیر این صورت صورت جلسه‌ای تنظیم و دو شاهد (بهتر است شاهد از همراهان بیمار باشند) این صورت جلسه را تأیید نمایند. **(فرایند شماره ۱)**

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط درمانگر برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در مطب / درمانگاه / مرکز بهداشت

بیمار بصورت اورژانسی وارد مطب / درمانگاه / مرکز بهداشت شده است

زیر فرآیند شماره ۱

ب. زمانی که بیمار با وضعیت غیر اورژانس، وارد مطب شده است، ابتدا باید شرایط اهلیت وی، بررسی گردد.

- در صورت داشتن اهلیت، رضایت‌نامه و برائت‌نامه از شخص بیمار اخذ می‌گردد.
  - اگر بیمار دارای اهلیت نیست، انجام هرگونه اقدام تهاجمی یا نیمه تهاجمی (هر اقدامی که ممکن است عوارضی برای بیمار به همراه داشته باشد)، منوط به اخذ رضایت و برائت آگاهانه از سرپرستان قانونی وی، می‌باشد. **(فرایند شماره ۲)**
- تبصره: در مواردی که بیمار دارای اهلیت نیست، اما متأهل می‌باشد، در صورت تأثیر اقدام طبی بر منافع مشترک زوجین^۱ علاوه بر سرپرست قانونی از همسر وی نیز باید رضایت و برائت، اخذ گردد و درمانگر می‌بایست از رضایت طرفین اطمینان حاصل نماید اما لازم به ذکر است، جلب رضایت همسر، وظیفه زوج یا زوجه بوده و برعهده درمانگر نمی‌باشد.

مانند: سقط جنین، هیستریکتومی، وازکتومی و ... در خصوص سقط جنین نیز باید طبق قوانین جاری کشور و دستورالعمل‌های وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی که به پیوست می‌باشد، اقدام گردد.

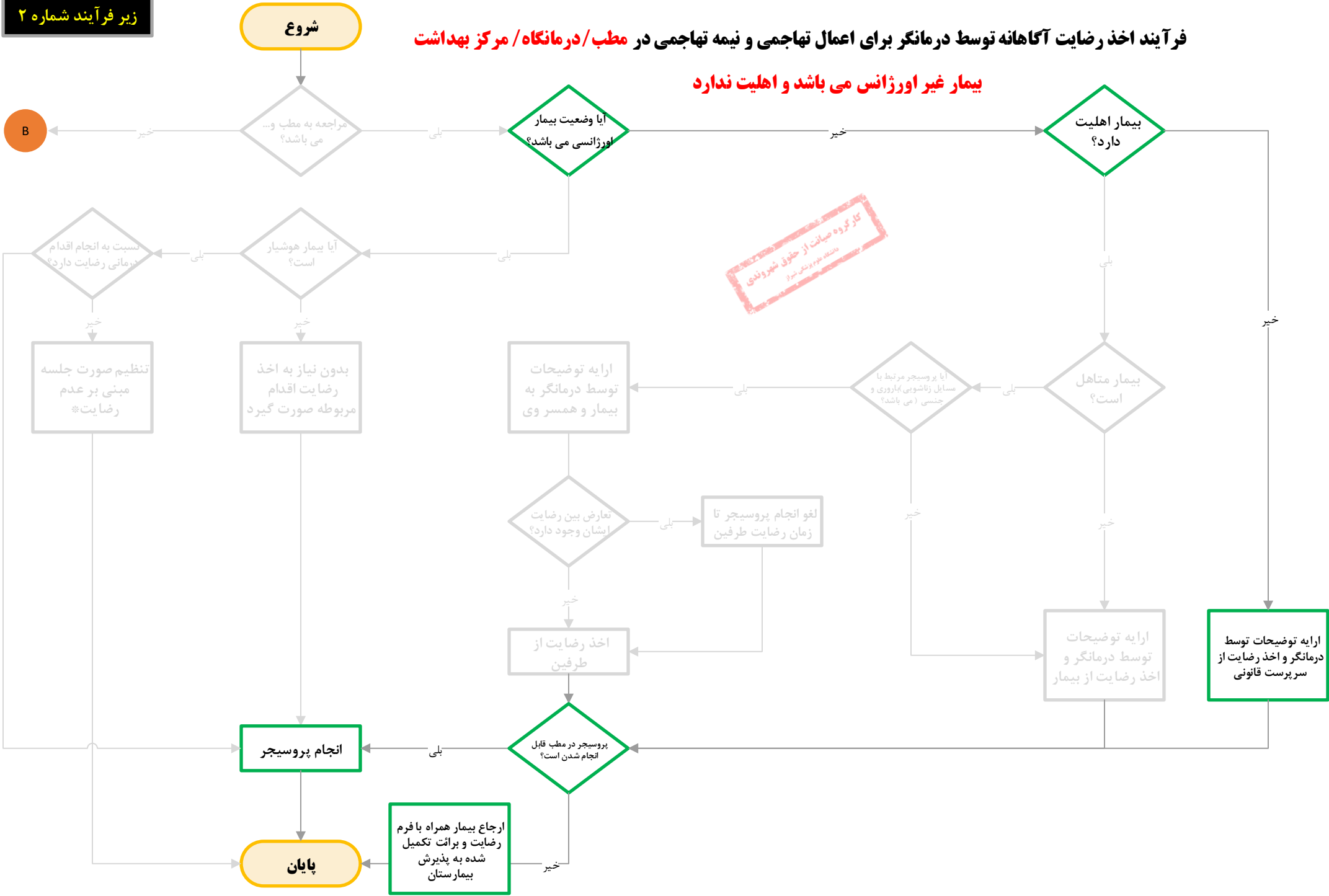
آدرس دبیرخانه کارگروه صیانت از حقوق شهروندی دانشگاه علوم پزشکی شیراز: خیابان زند - ساختمان مرکزی دانشگاه - طبقه سوم - گروه تحول اداری - شماره تماس ۰۷۱-۳۲۱۲۲۲۰۹

<https://shahrvand.sums.ac.ir/>

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط درمانگر برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در مطب / درمانگاه / مرکز بهداشت

بیمار غیر اورژانسی می باشد و اهلیت ندارد

زیر فرآیند شماره ۲

کار گروه صیانت از حقوق شهروندی
مجلسدین علوم پزشکی تبریز

- اگر بیمار دارای اهلیت است و متأهل باشد اما انجام اقدامات تهاجمی و نیمه تهاجمی که نیازمند اخذ رضایت و براءت آگاهانه می‌باشد، تأثیری بر روابط زناشویی (باروری و جنسی) ندارد، پزشک معالج باید از شخص بیمار رضایت و براءت آگاهانه اخذ نماید.
- اگر بیمار دارای اهلیت است ولی متأهل نمی‌باشد جهت انجام اقدامات تهاجمی و نیمه تهاجمی که نیازمند اخذ رضایت و براءت آگاهانه می‌باشد، پزشک باید از شخص بیمار رضایت و براءت اخذ نماید.
- در صورتی که اقدامات تهاجمی یا نیمه تهاجمی، در مطب قابل انجام است - در صورت نیاز به اخذ رضایت و براءت آگاهانه طبق موارد فوق - پس از اخذ رضایت و براءت آگاهانه، اقدامات صورت گیرد، اما در صورتی که اقدام مربوطه در مطب قابل اجرا نباشد، پس از تکمیل فرم رضایت و براءت آگاهانه توسط پزشک معالج در مطب، به همراه برگ معرفی به بیمارستان، ایشان را جهت بستری در بیمارستان راهنمایی می‌نمایند.^۱ **در صورت تکمیل نبودن فرم رضایت و براءت آگاهانه، بیمارستان از پذیرش وی، خودداری می‌نماید.**

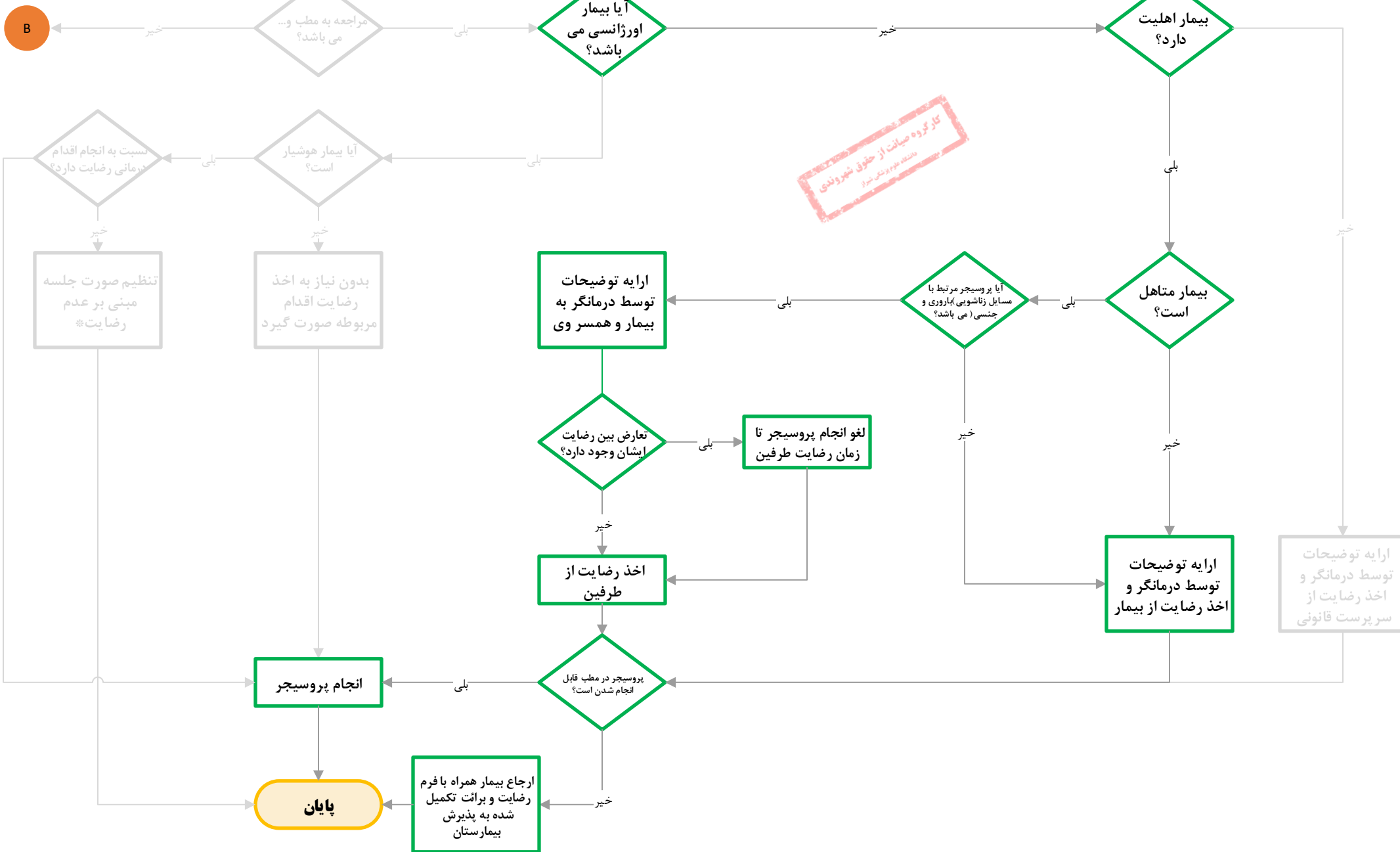
^۱ فرم اخذ رضایت و براءت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز با همکاری سازمان نظام پزشکی شیراز در کلیه مطب ها ملاک عمل قرار گرفته و باید به همراه برگ معرفی به بیمارستان، به بیماران ارائه شود.

آدرس دبیرخانه کارگروه صیانت از حقوق شهروندی دانشگاه علوم پزشکی شیراز: خیابان زند - ساختمان مرکزی دانشگاه - طبقه سوم - گروه تحول اداری - شماره تماس ۰۷۱-۳۲۱۲۲۲۰۹

شروع

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط درمانگر برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در مطب/ درمانگاه/ مرکز بهداشت

بیمار غیر اورژانسی می باشد و اهلیت دارد

کار گروه صیانت از حقوق شهروندی
مستند، خود روایتی، شفاف

- رضایت آگاهانه می‌بایست توسط درمانگر در دو نسخه تکمیل و نسخه دوم این فرم به بیمار تحویل داده شود.
- رضایت آگاهانه می‌بایست توسط درمانگر یا نماینده وی که شخصی آگاه به مسائل پزشکی، شرایط بیمار، روش‌ها، اقدامات درمانی و پیامدهای مرتبط می‌باشد، اخذ و در صورت تقاضای بیمار یا سرپرست قانونی وی، اخذ رضایت و براءت و دریافت توضیحات بیشتر، توسط درمانگر صورت گیرد. در صورتی که درمانگر این امر را به نماینده خود تفویض نماید، مسئولیت قانونی موارد مندرج در فرم و تبعات آتی آن برعهده شخص درمانگر بوده و تفویض اختیار رافع مسئولیت وی در مراجع قانونی نخواهد بود.

اخذ رضایت و براءت آگاهانه در بیمارستان‌ها

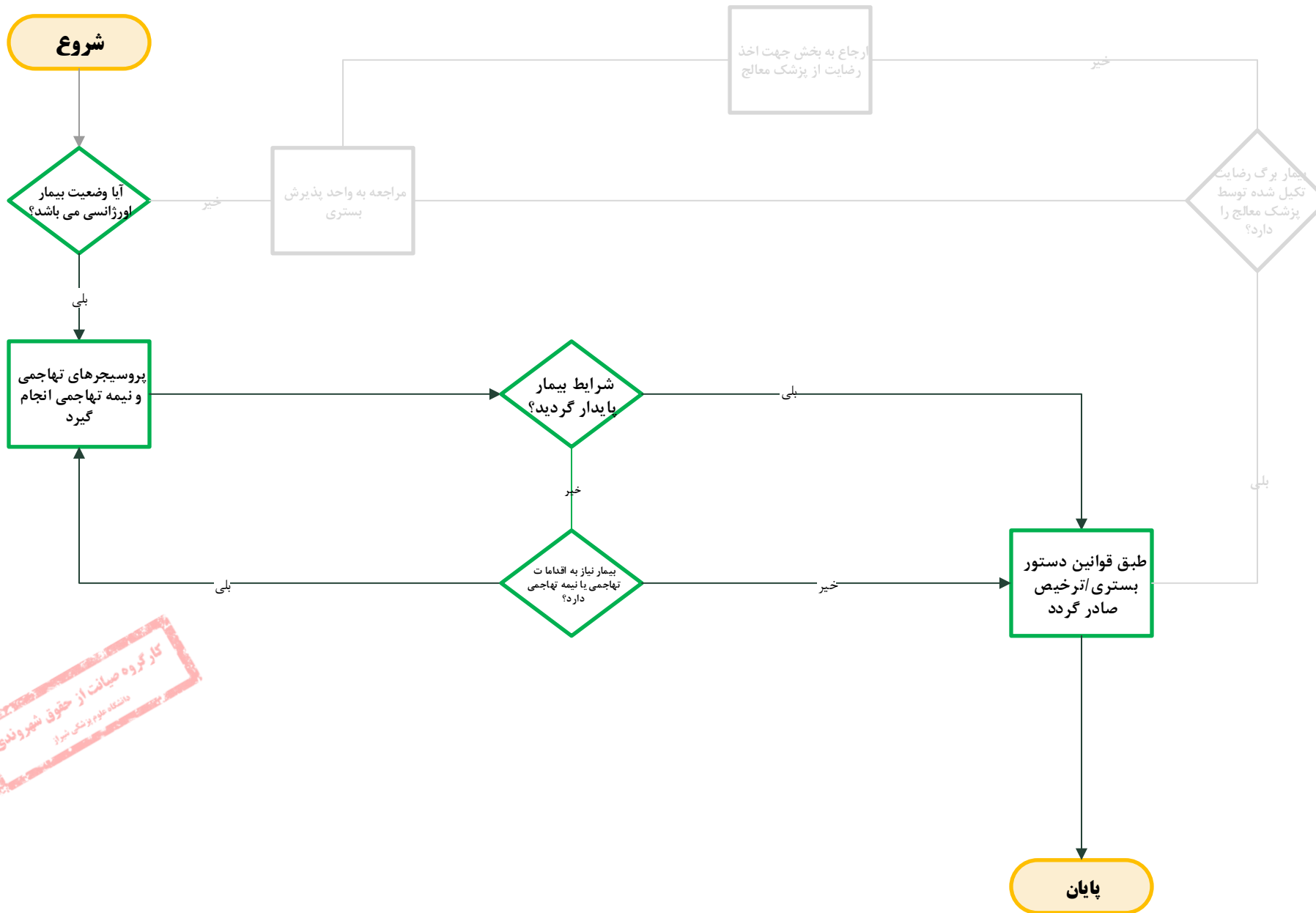
در بیمارستان‌ها ملاک ابتدایی اخذ رضایت و براءت، **وضعیت اورژانس بیمار** می‌باشد.

- در صورتی که بیمار با وضعیت اورژانس وارد بیمارستان شده باشد جهت ارائه خدمات درمانی^۱ الزامی به اخذ رضایت آگاهانه وجود ندارد اما بعد از پایدار شدن وضعیت بیمار، انجام هرگونه عمل تهاجمی و نیمه تهاجمی دیگر (که نیاز به اخذ رضایت و براءت آگاهانه دارد) منوط به گرفتن رضایت و براءت آگاهانه (مطابق با وضعیت غیر اورژانس) ادامه خواهد یافت و انجام هرگونه اقدام درمانی جدید، منوط به اخذ رضایت و براءت جداگانه می‌باشد؛ رضایت‌نامه قبلی اخذ شده رافع مسئولیت درمانگر نخواهد بود. **(فرایند شماره ۴)**

تبصره: در صورت نبود بیم از دست‌دادن زمان، جهت نجات جان بیمار و حضور سرپرست قانونی بیمار، اطلاع رسانی به ایشان درمورد سیر درمان و اقدامات مورد نیاز مناسب می‌باشد.

^۱ - اقدامات تهاجمی و نیمه تهاجمی

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط پزشک معالج برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در بیمارستان

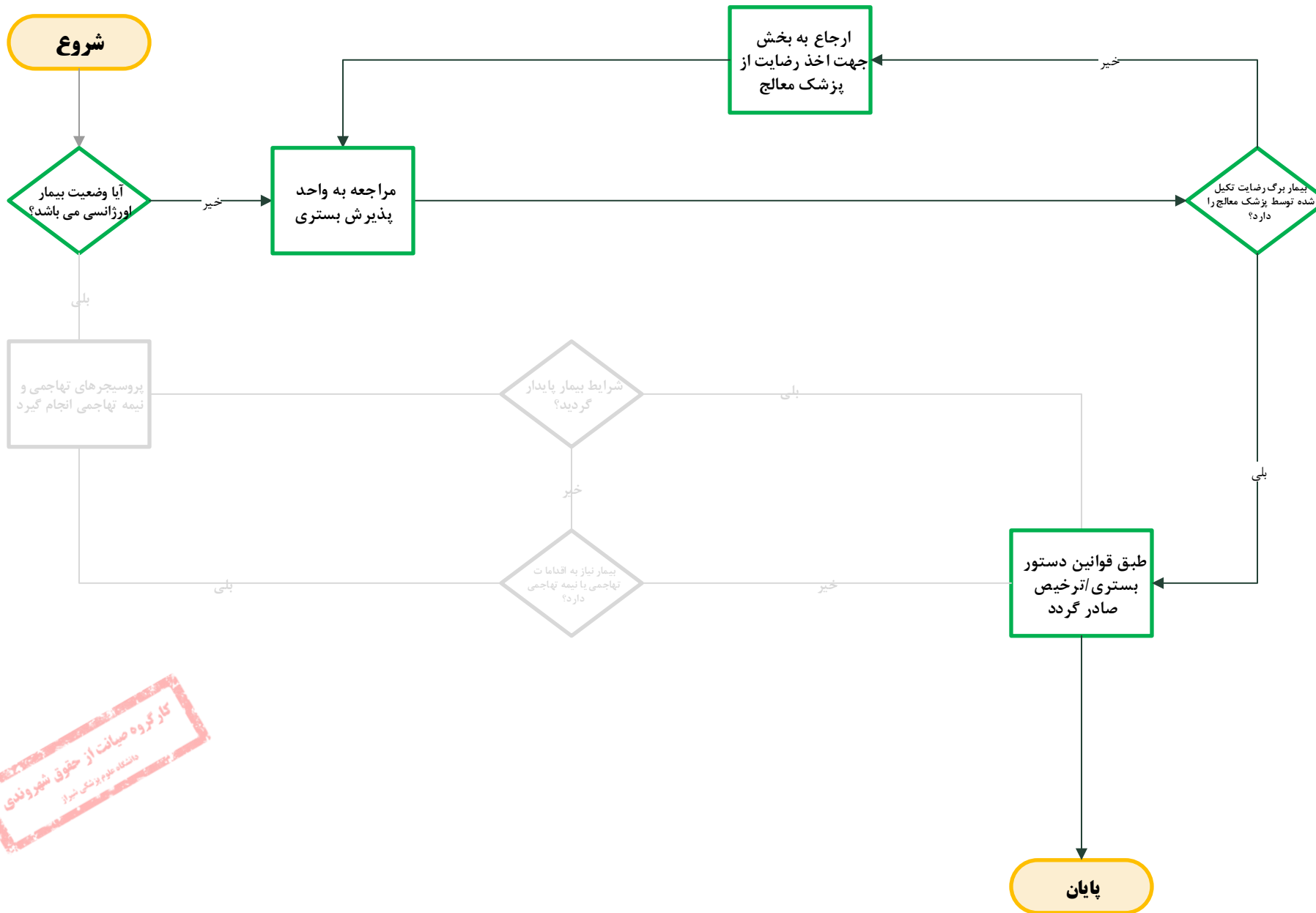

کار گروه صیانت از حقوق شهروندی
دانشگاه علوم پزشکی تبریز

- در مواردی که بیمار با وضعیت غیر اورژانس و از طرف پزشک معالج، جهت انجام اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی ارجاع شده باشد، پس از دریافت فرم رضایت و براءت آگاهانه ایشان - که در مطب پزشک معالج تکمیل شده است - بیمار پذیرش شده و در صورت نداشتن رضایت و براءت آگاهانه تکمیل شده، ایشان به پزشک معالج عودت گردد (یا به بخش راهنمایی شده) تا رضایت و براءت وی توسط پزشک معالج تکمیل، سپس اقدامات پذیرش بیمار صورت گیرد و تا زمان نداشتن فرم رضایت و براءت آگاهانه تکمیل شده، از پذیرش ایشان، خودداری خواهد شد.^۱ (فرایند شماره ۵)

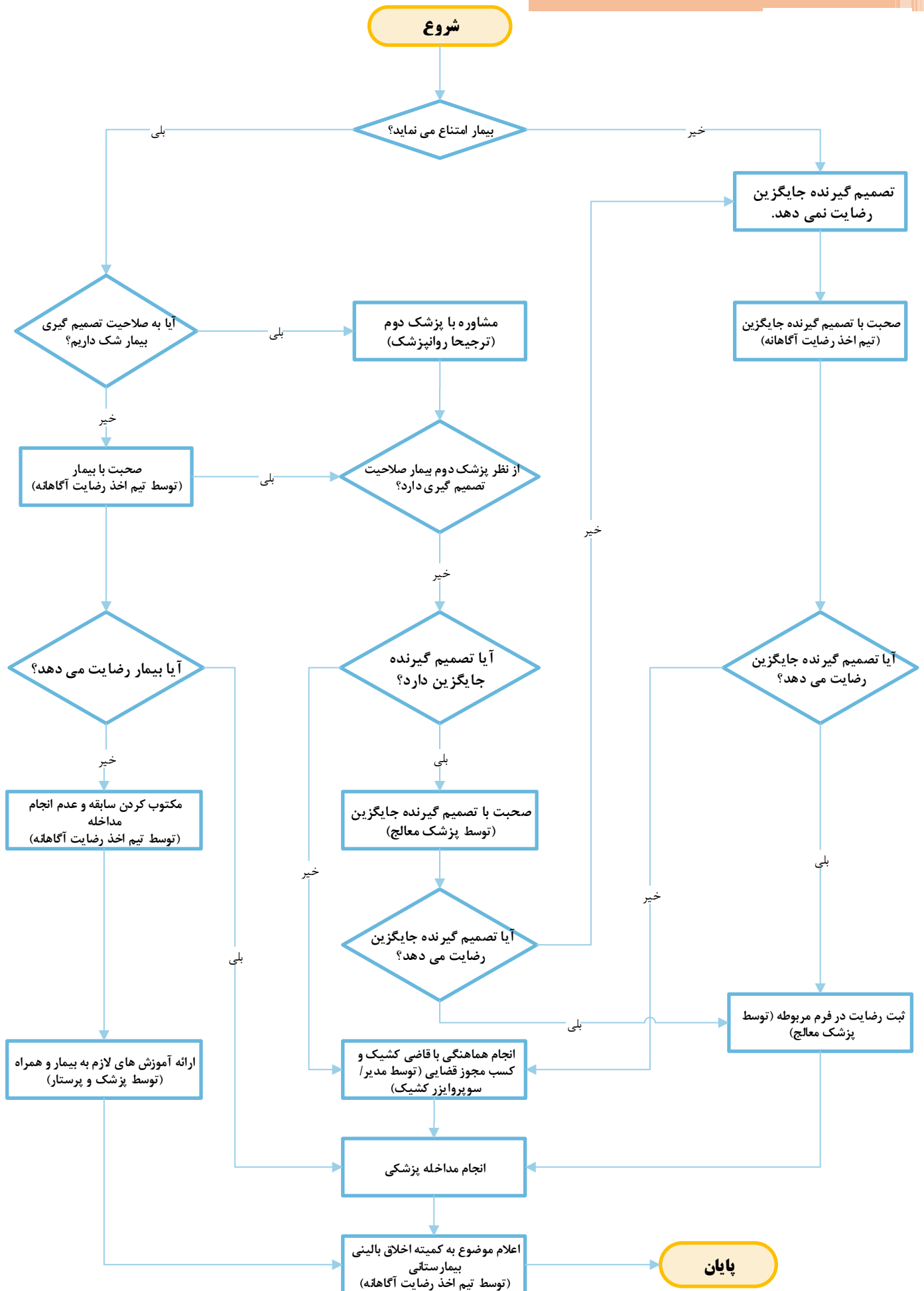
^۱ در موارد خاصی که بیمار بدون فرم تکمیل شده رضایت آگاهانه از مطب پزشک معالج به پذیرش بیمارستان مراجعه نموده است مقرر شد مدیریت بیمارستان جهت رفاه حال بیمار و جلوگیری از سرگردانی وی هماهنگی های لازم جهت مراجعه بیمار به بخش را تسهیل نموده و پزشک معالج (در صورت حضور نداشتن) با ارائه آموزش های لازم به یک تن از اعضا تیم درمان (به عنوان نماینده خود) وظیفه ارائه اطلاعات را به وی تفویض نموده سپس فرم مربوطه را مهر و امضا نماید. این فرایند نافی مسئولیت پزشک معالج در اطلاعات درج شده در فرم اخذ رضایت آگاهانه نخواهد بود. همچنین برنامه ریزی ها به نحوی باید صورت گیرد که این راهکار تبدیل به رویه ثابت و معمول نگردد.

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط پزشک معالج برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در بیمارستان

کار گروه صیانت از حقوق شهروندی
دانشگاه علوم پزشکی شیراز

- در مورد بیماری که از ادامه درمان امتناع می‌کنند و ادامه ندادن درمان تهدیدکننده جان ایشان می‌باشد فرایند ابلاغ شده از وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی (پیوست) طی نامه شماره ۱۴۰۰ / پ / ۹ / ۰۱ / ۱۷۳۷ مورخ ۱۴۰۰/۰۲/۲۰ در دستور کار قرار خواهد گرفت. جهت انجام هماهنگی با قاضی کشیک و کسب مجوز قضایی، مدیر/سوپروایزر کشیک بیمارستان، موظف است از طریق تماس با پلیس ۱۱۰ موضوع مطرح و مأموران انتظامی حاضر در بیمارستان با ضابطین دادگستری که از ساعت ۴ بعدازظهر الی ۱۲ شب به صورت حضوری و از ساعت ۱۲ شب به بعد، به صورت تلفنی در دسترس می‌باشند، اقدامات لازم را به عمل آورند. (فرایند شماره ۶)

اخذ رضایت از زنان در موارد خاص

فرایند کلی اخذ رضایت جهت انجام اعمال جراحی غیراورژانسی از دوشیزگان که ممکن است منجر به صدمه به پرده بکارت ایشان گردد، طبق روش زیر اجرا می‌شود:

در صورت مراجعه بیمار مؤنث **با وضعیت غیر اورژانسی** به پزشک/متخصص (در مطب/درمانگاه/مرکز بهداشت یا بیمارستان)، جهت درمان‌هایی که درمانگر مجبور به انجام **پروسیجرهای تهاجمی می‌باشد و انجام این اقدامات منجر به آسیب به پرده بکارت بیمار می‌گردد**، ابتدا سلامت پرده بکارت احراز در پرونده بیمار قید، سپس با تکمیل فرم اخذ رضایت و برائت در خصوص احتمال آسیب به پرده بکارت از بیمار رضایت اخذ می‌گردد. شرایط زیر باید در نظر گرفته شود:

۱) زمانی که بیمار باکره می‌باشد و:

أ. اگر بیمار اهلیت داشته باشد، پزشک/متخصص ملزم است سلامت پرده بکارت را در پرونده بیمار قید نموده و گواهی سلامت نیز توسط پزشک/متخصص برای بیمار صادر گردد.

- قویاً پیشنهاد می‌گردد گواهی سلامت، توسط یک پزشک متخصص زنان ثالث (غیر معالج) صادر گردیده و ترجیحاً ایشان را جهت دریافت گواهی سلامت، به اداره کل پزشکی قانونی استان، و یا پزشکان معتمد این اداره، راهنمایی نمایند. پس از دریافت/صدور گواهی سلامت، از وی، رضایت و برائت اخذ گردیده، سپس سیر درمان ادامه یابد.
- درمانگر مکلف است در مواردی که در فرایند درمانی پرده بکارت بیمار آسیب می‌بیند مراتب را در شرح عمل با توصیف محل دقیق آسیب قید نماید.

ب. در صورت دارا نبودن اهلیت؛ باید از سرپرست قانونی وی رضایت و برائت اخذ گردد.

۲) زمانی که بیمار باکره نمی‌باشد و:

أ. بیمار اهلیت داشته باشد، قبل از انجام اقدامات تهاجمی فوق‌الذکر، وضعیت پرده بکارت و شرایط عدم باکره بودن بیمار در پرونده و فرم اخذ رضایت و برائت آگاهانه به طور کامل قید و از ایشان، رضایت و برائت اخذ گردیده، سپس اقدام تهاجمی و نیمه تهاجمی صورت گیرد.

ب. بیمار اهلیت ندارد، قبل از انجام اقدامات تهاجمی فوق‌الذکر باید از سرپرست قانونی (با دادستان) رضایت و برائت اخذ گردد، سپس اقدام تهاجمی و نیمه تهاجمی صورت گیرد.

۳) بر اساس روال فوق‌الذکر در صورتی که بیمار یا سرپرست قانونی وی، از تکمیل فرم رضایت‌نامه و برائت‌نامه امتناع نمودند، پزشک طی یک صورت‌جلسه، بیمار یا سرپرست قانونی ایشان را از عواقب امتناع از درمان آگاه، و سیر درمان را متوقف می‌نماید.

نمودار ۱-۱

راهنمای کلی اخذ رضایت از زنان، جهت انجام اعمال جراحی غیر اورژانس که ممکن است به بکارت ایشان، آسیب برساند

• **تبصره:** جهت رفع چالش بین حفظ محرمانگی اطلاعات بیماری که اهلیت نداشته و در صورت ارائه اطلاعات بیمار به سرپرستان قانونی، بیم خطر جانی برای وی وجود خواهد داشت باید با مداخله اورژانس اجتماعی^۱ در این خصوص تصمیم‌گیری صورت گیرد

^۱ جهت اطلاع از شماره تماس مسئولین محترم اورژانس اجتماعی شهرهای شیراز و صدرا به ضمایم مراجعه نمایید
آدرس دبیرخانه کارگروه صیانت از حقوق شهروندی دانشگاه علوم پزشکی شیراز: خیابان زند - ساختمان مرکزی دانشگاه - طبقه سوم - گروه تحول اداری - شماره تماس ۰۷۱-۳۲۱۲۲۲۰۹
<https://shahrvand.sums.ac.ir/>

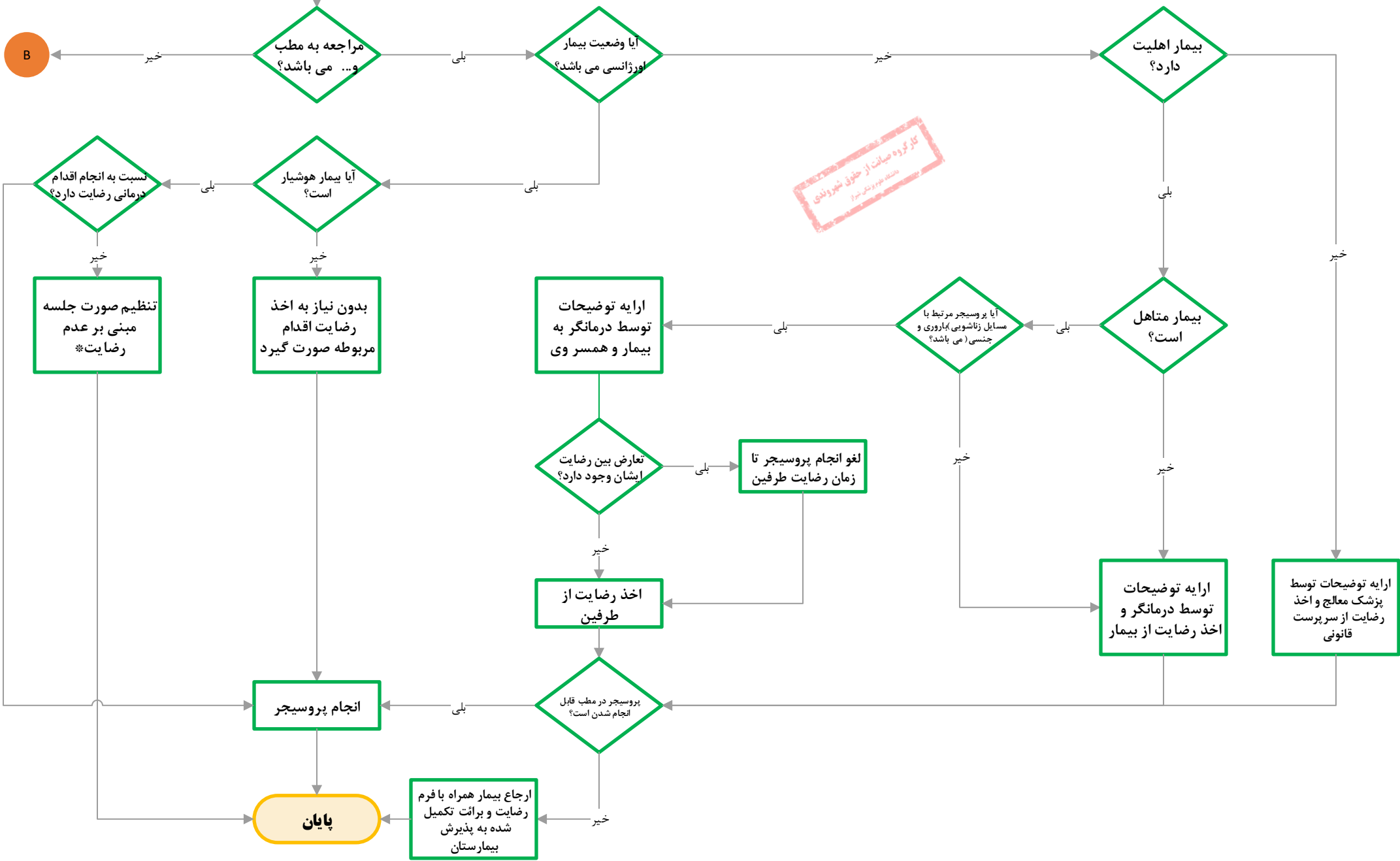
- (۱) قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب مجلس شورای اسلامی تاریخ ۱۳۸۳/۰۱/۲۵
- (۲) آیین نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلین حرفه‌های پزشکی و وابسته مصوب شورای عالی نظام پزشکی
- (۳) قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط درمانگر برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در مطب / درمانگاه / مرکز بهداشت

فرآیند کلی در مطب /
درمانگاه / مرکز بهداشت

شروع

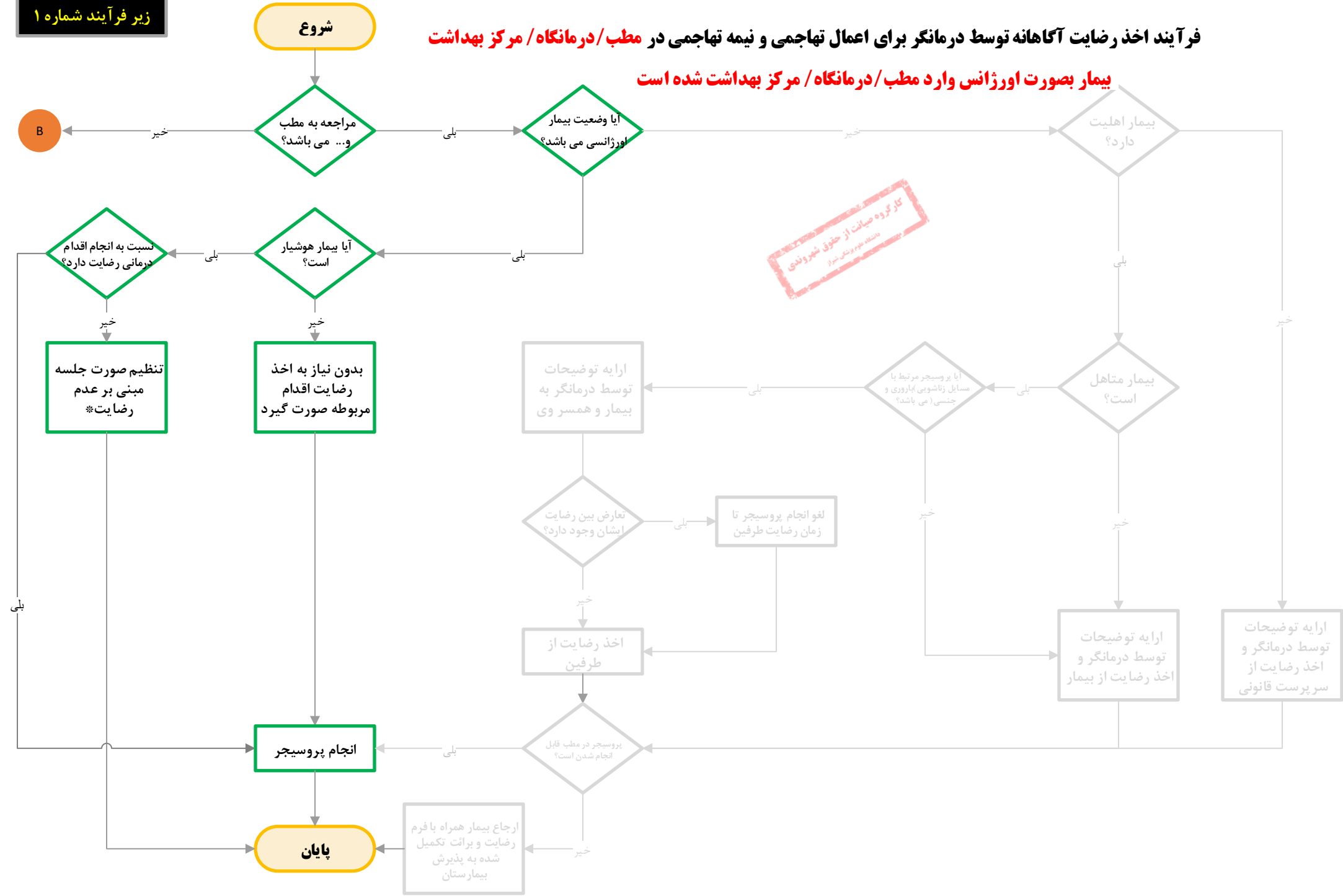

کارگروه صیانت از حقوق شهروندی
مجلس شورای اسلامی

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط درمانگر برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در مطب / درمانگاه / مرکز بهداشت

بیمار بصورت اورژانسی وارد مطب / درمانگاه / مرکز بهداشت شده است

زیر فرآیند شماره ۱

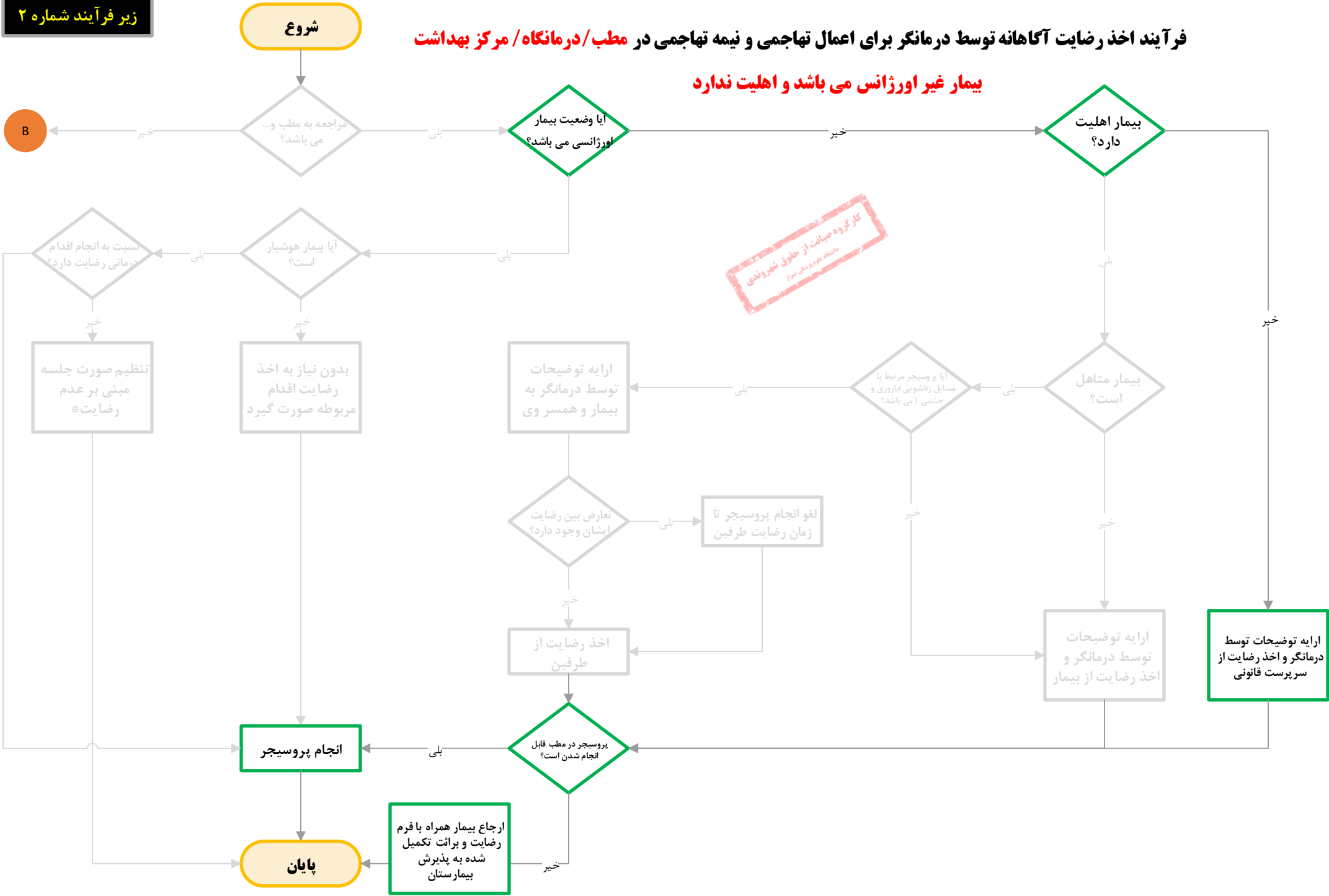

گزاره صیانت از حقوق شهروندی
مستند، عدم رضایت بیمار

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط درمانگر برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در مطب / درمانگاه / مرکز بهداشت

بیمار غیر اورژانسی می باشد و اهلیت ندارد

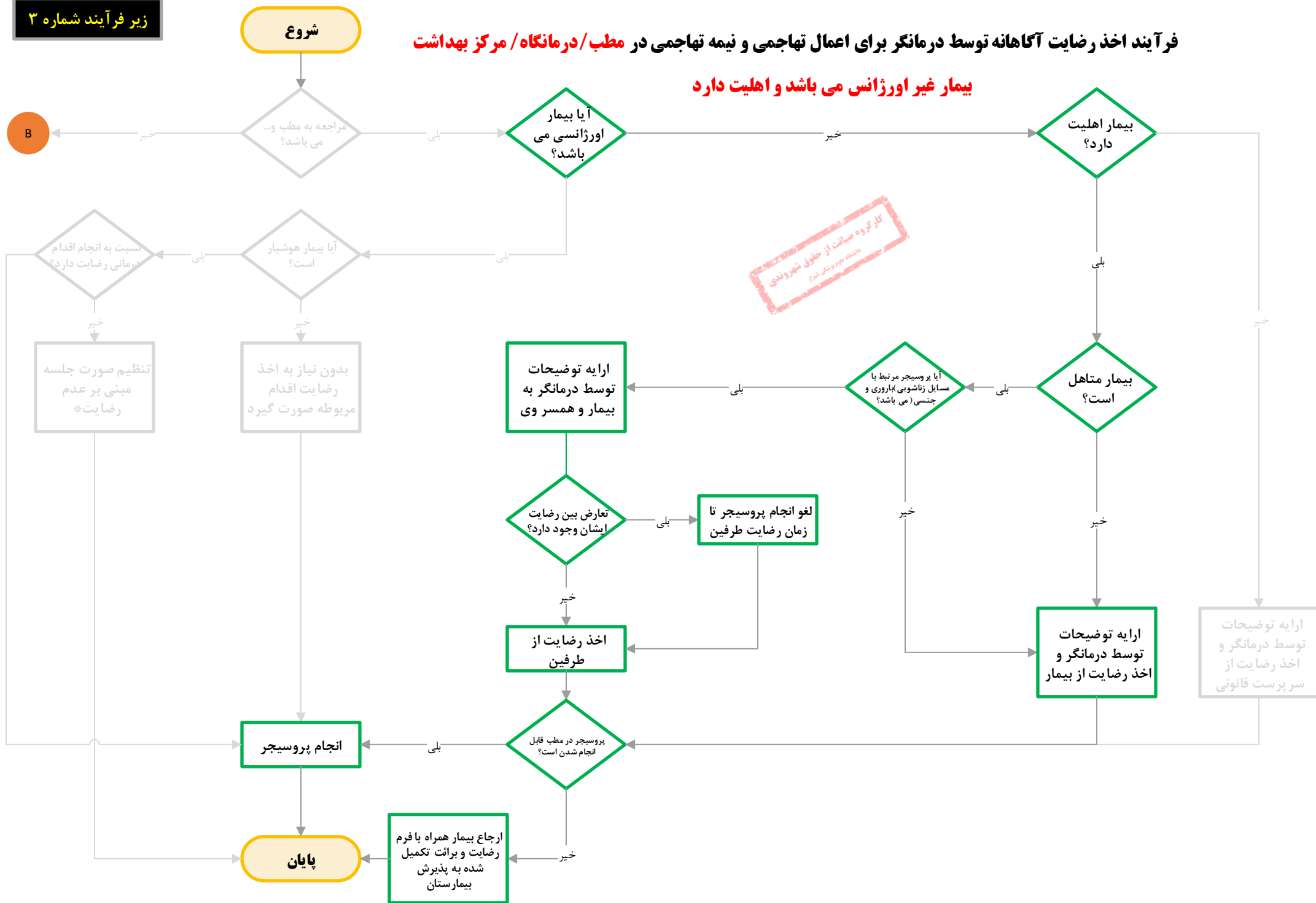
زیر فرآیند شماره ۲

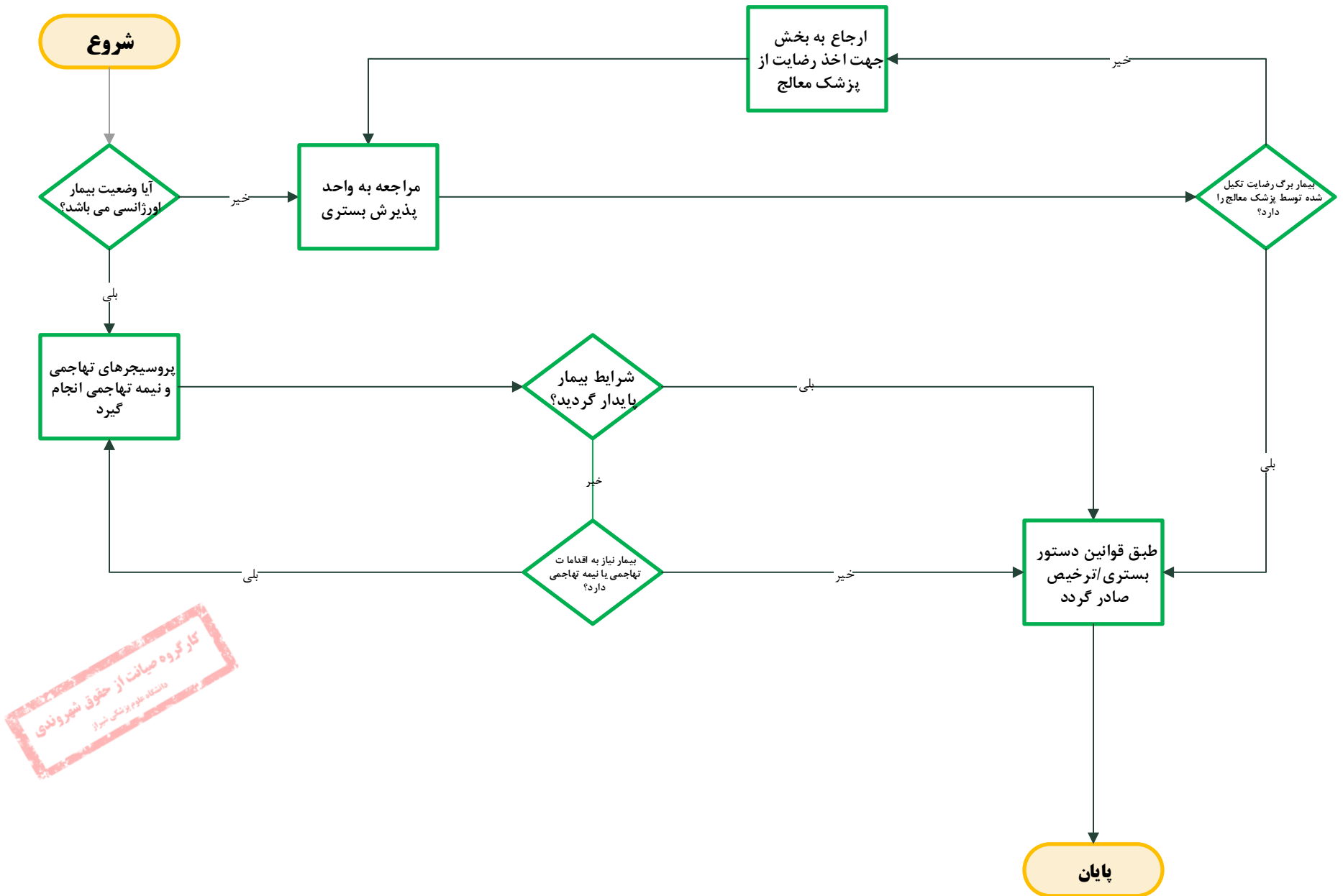
کار گروه صیانت از حقوق شهروندی
مجلسد علوم پزشکی تبریز

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط درمانگر برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در مطب / درمانگاه / مرکز بهداشت

بیمار غیر اورژانسی می باشد و اهلیت دارد

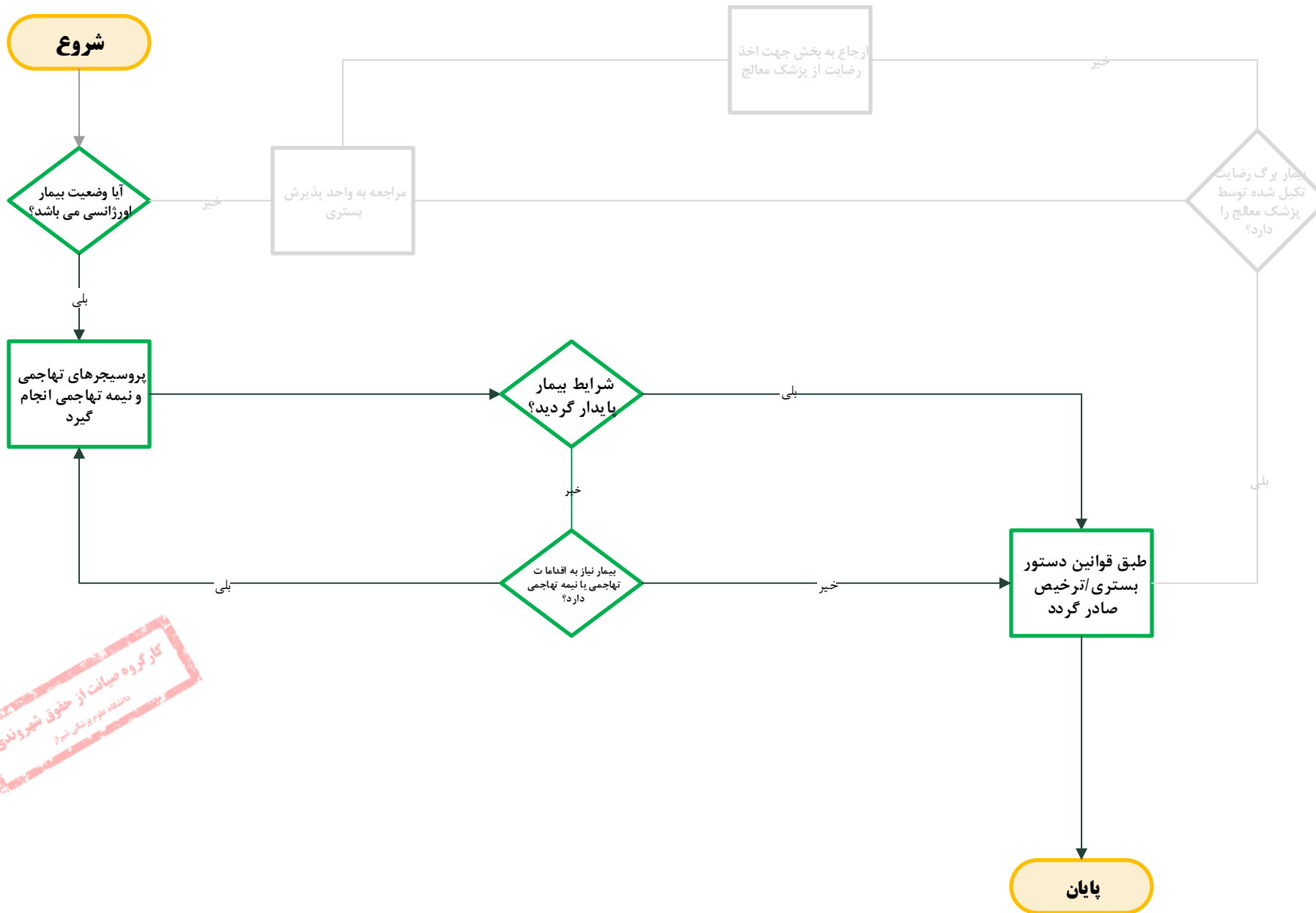

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط پزشک معالج برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در بیمارستان

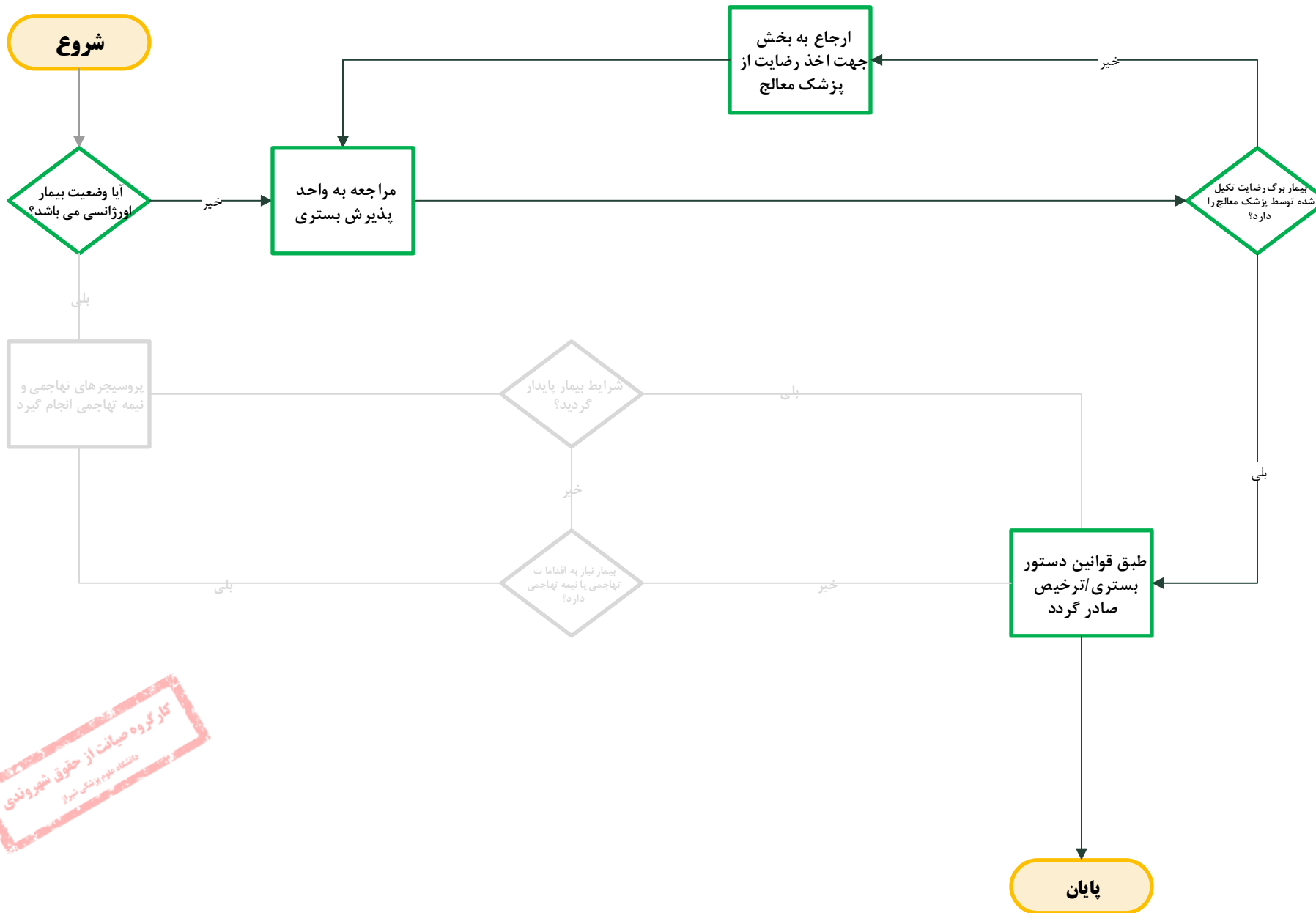
کار گروه صیانت از حقوق شهروندی
 دانشگاه علوم پزشکی شیراز

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط پزشک معالج برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در بیمارستان

کار گروه صیانت از حقوق شهروندی
دانشگاه علوم پزشکی تبریز

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه توسط پزشک معالج برای اعمال تهاجمی و نیمه تهاجمی در بیمارستان

کار گروه صیانت از حقوق شهروندی
 دانشگاه علوم پزشکی شیراز

۱۴۰۰ / ۲ / ۲۱

دیدگاه

تاریخ

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی
د. قزوینی

بسمه تعالی

شماره: ۵/۱۰۱/۳۳۸
تاریخ: ۱۴۰۰/۰۲/۲۰
پست: دارد
مقام معظم رهبری

رئیس / سرپرست محترم دانشگاه / دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی
درمانی...

با سلام و احترام؛

تصویر " الزامات برخورد با امتناع بیماران از درمان های ضروری " که به توشیح
مقام عالی وزارت رسیده است، برای اجرا به پیوست ابلاغ می گردد.

دکتر سید حسین داودی
مشاور وزیر و مدیر کل حوزه وزارتی

رونوشت:

- ✓ جناب آقای دکتر لاریجانی مشاور عالی وزیر برای آگاهی
- ✓ جناب آقای دکتر جان بابایی معاون محترم درمان برای آگاهی
- ✓ سرکار خانم دکتر حضرتی معاون محترم پرستاری برای آگاهی
- ✓ جناب آقای مهندس موهبتی معاون محترم امور حقوقی، مجلس و امور استان ها برای آگاهی

پیرنشانی پستی: تهران-شهرک قدس (غرب)-بین فلامک جنوبی و زرافشان-خیابان سیمای ایران-ستاد مرکزی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
تلفنهای تماس: ۸۱۴۵۵۴۰۱ نمابر: ۸۸۳۶۴۱۱۱ نشانی صفحه اینترنتی: <http://www.behdasht.gov.ir>

بسمه تعالی
- وزارت مستم درج شده است - اطلاع در مقام
- مستم حقوقی - اطلاع در مقام
۱۴۰۰/۲/۲۱

ورود به دفتر ریاست دانشگاه علوم پزشکی شیراز
شماره: ۱۷۳۷
تاریخ: ۱۴۰۰/۲/۲۱
پوست: دارد ندارد

الزامات برخورد با امتناع بیماران از درمان‌های ضروری

مقدمه :

یکی از مشکلاتی که در مراکز ارائه خدمات سلامت به ویژه بیمارستان‌ها باعث ایجاد مشکلات مختلف از جمله ایجاد تنش اخلاقی در ارائه‌کنندگان خدمات سلامت و مدیران و مسئولین این مراکز می‌شود، نحوه برخورد با مواردی است که بیمار یا تصمیم‌گیرنده جایگزین وی به هر دلیلی از پذیرفتن آنچه که از نظر پزشکی برای ادامه مراقبت پزشکی توسط گروه پزشکی پیشنهاد می‌شود، خودداری به عمل می‌آورد که این خودداری به ویژه در مواردی که درمان ضروری تلقی می‌شود، موقعیت‌های پیچیده‌ای را برای همه ذی‌دفعان ایجاد می‌کند. در حال حاضر راهنمای مصوبی برای نحوه و الزامات برخورد با امتناع بیماران از درمان‌های ضروری در کشور وجود ندارد. این راهنما که بر اساس اسناد بالادستی مصوب از جمله منشور حقوق بیماران در ایران، راهنمای عمومی اخلاق حرفه‌ای شاغلین حرف پزشکی و سایر قوانین بالادستی کشور تنظیم شده است، زمینه را برای مدیریت هر چه بهتر شرایط امتناع بیماران یا تصمیم‌گیرندگان جایگزین آنها از درمان‌های ضروری فراهم می‌کند.

ماده ۱: امتناع بیماران از درمان‌های ضروری^۱ به این معناست که یا بیمار در حین انجام مراحل اخذ رضایت آگاهانه و زمانی که پزشک معالج نوع بیماری و درمان ضروری را به بیمار پیشنهاد می‌دهد، از پذیرش آن امتناع می‌کند و یا از ادامه درمان ضروری که برای او شروع شده است امتناع می‌ورزد و خواستار قطع آن درمان است.

ماده ۲: بیماران حق انتخاب بین روش‌های استاندارد درمانی کشور را دارند؛ بنابراین اگر بیماری یک روش استاندارد درمانی را رد می‌کند تا روش استاندارد دیگری را انتخاب کند به معنای امتناع از درمان نیست.

ماده ۳: در صورت امتناع بیمار از درمان استاندارد، لازم است پزشک معالج تمام تلاش خود را جهت شفاف کردن موضوع و اطمینان از فهم بیمار یا تصمیم‌گیرنده جایگزین به عمل آورد. در صورت عدم موفقیت پزشک معالج در اخذ رضایت آگاهانه، توصیه می‌شود از مشاوره «تیم اخذ رضایت آگاهانه» بهره‌برد.

ماده ۴: تیم اخذ رضایت آگاهانه شامل سوپروایزر کشیک، یکی از اعضای تیم پزشکی (استاد، فلو یا دستیار ارشد) و یکی از مشاوران است. مشاوران تیم به فراخور شرایط و نیاز بیمار شامل سرپرستار بخش، مددکار اجتماعی، متخصص روانپزشک، متخصص پزشکی قانونی، متخصص اخلاق پزشکی، مسئول فنی و مدیر بیمارستان می‌باشد. این تیم همچنین می‌تواند از همراهان بیمار برای متقاعد کردن وی کمک بگیرد.

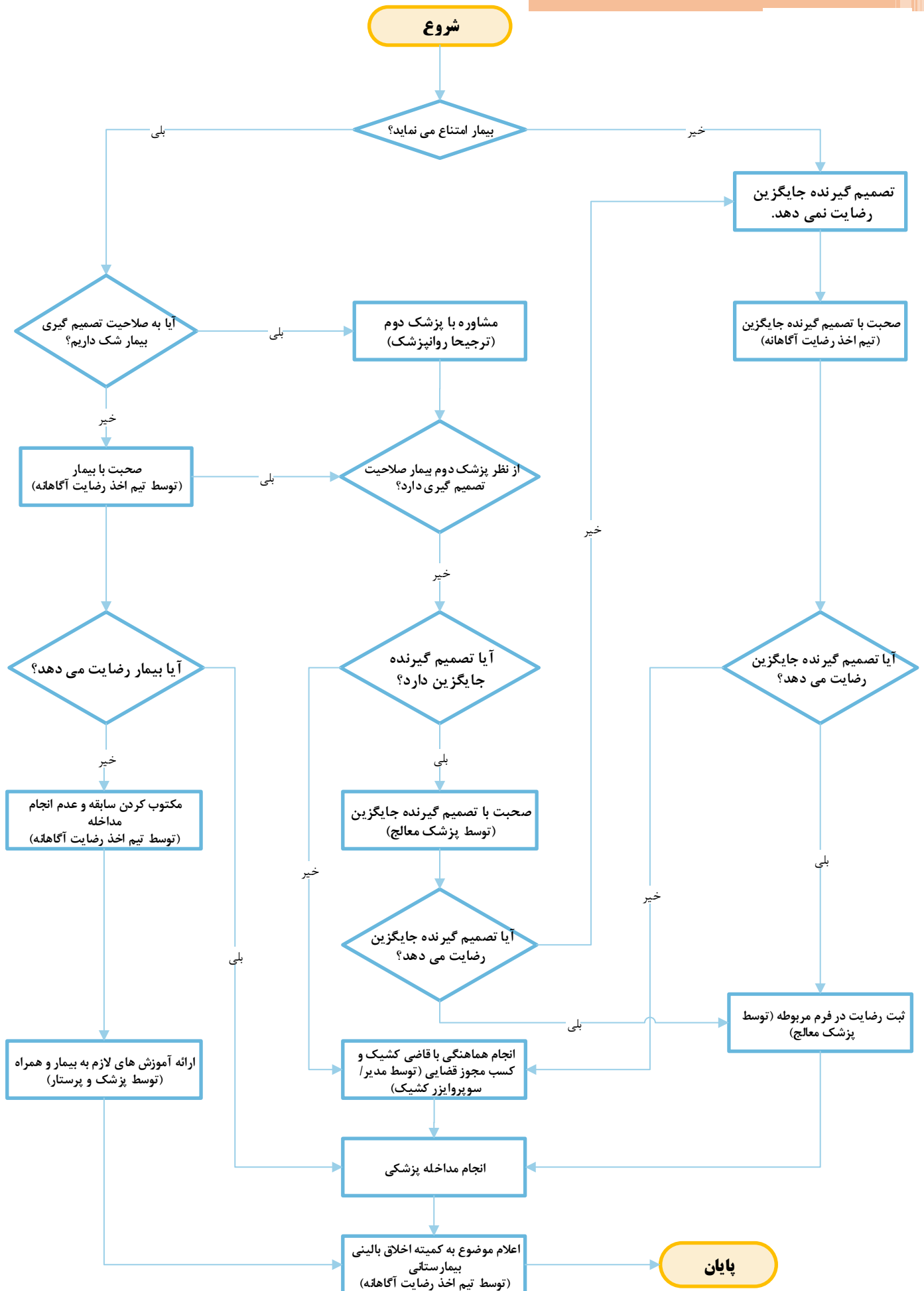
ماده ۵: در شرایط اورژانسی تهدیدکننده حیات بیمار یا دیگران، اخذ رضایت ضروری نیست.

^۱ منظور از درمان‌های ضروری مواردی است که در صورت عدم انجام آن بیمار در معرض عارضه‌ی جدی قرار می‌گیرد یا احتمال آسیب جدی به سایر افراد وجود دارد.

ماده ۷: لازم است تیم اخذ رضایت آگاهانه پس از رسیدگی به امتناع بیمار از درمان، موضوع را به صورت مکتوب به کمیته اخلاق بالینی بیمارستان گزارش کنند. این کار به دلیل بررسی ریشه‌ای موضوع توسط کمیته اخلاق بالینی انجام می‌شود.

ماده ۸: در مواردی که فرد صلاحیت تصمیم‌گیری ندارد و یا تصمیم‌گیرنده جایگزین علی‌رغم اقدام تیم اخذ رضایت آگاهانه، برخلاف مصالح بیمار تصمیم می‌گیرد و عدم درمان، منجر به عارضه جدی برای بیمار می‌شود، یا احتمال آسیب جدی به سایر افراد وجود دارد، باید مدیر یا سوپروایزر کشیک از مقام قضایی مجوز لازم را برای انجام مداخله اخذ کند.

مراحل برخورد با امتناع بیماران از درمان‌های ضروری در روند نما (فلوچارت) صفحه بعد توضیح داده شده است.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز
مرکز آموزشی درمانی / بیمارستان .....

شماره پرونده:

سابقه بستری شدن:

دارد ندارد

نام خانوادگی:	نام پدر:	جنس: ☐ مؤنث ☐ مذکر	وضعیت تأهل: ☐ متأهل ☐ مجرد
تاریخ تولد:	محل تولد:	شماره شناسنامه یا کد ملی:	مذهب:
نشانی و تلفن بیمار:			

رضایت آگاهانه

اینجانب ..... فرزند ..... دارای کد ملی ..... و شماره شناسنامه ..... صادره از ..... متولد ..... بیمار ولی بیمار سرپرست قانونی بیمار نماینده قانونی بیمار با علم و آگاهی و سلامت تشخیص با توضیحات پزشک یا پزشکان و همکاران تیم کادر معالج نسبت به موارد زیر به روشنی مطلع شدم .

شرح تشخیص بیماری : .....
نوع درمان / عمل جراحی توصیه شده : .....
مزایای درمان / عمل جراحی توصیه شده : .....
عوارض شایع درمان / عمل جراحی توصیه شده : .....
اقداماتی که ممکن است در طول زمان درمان / عمل صورت گیرد : .....
روش یا روش های جایگزین تشخیصی یا درمانی : .....
مزایای روش یا روش های جایگزین تشخیصی یا درمانی : .....
عوارض روش یا روش های جایگزین تشخیصی یا درمانی : .....
همچنین در حضور (کادر درمان) ..... با آگاهی کامل رضایت خود را جهت اقدام مذکور و سایر اقدامات تشخیصی و درمانی که طبق صلاحدید پزشکان و کادر درمانی و با رعایت موازین علمی، فنی و قانونی انجام شود، اعلام می دارم .
مضافاً آنکه اینجانب با علم و آگاهی از اینکه امکان دارد نوبت عمل اینجانب بمدت ..... طولانی گردد همچنان نسبت به انجام اقدامات فوق الذکر رضایت خود را اعلام می نمایم.

تاریخ ..... زمان: ساعت: ..... دقیقه: ..... (با دست خط رضایت دهنده نوشته شود "متن فوق را خواندم و آگاهی یافتم") اثر انگشت بیمار / اولیاء قانونی

امضاء و مهر پزشک معالج

شاهد(کادر درمان): نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... سمت: ..... امضاء
شاهد: نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... دارای کد ملی ..... نسبت با بیمار .....
نشانی و شماره تلفن تماس شاهد: ..... اثر انگشت شاهد

برائت نامه

اینجانب ..... فرزند ..... دارای کد ملی ..... و شماره شناسنامه ..... صادره از ..... متولد ..... بیمار ولی بیمار سرپرست قانونی بیمار نماینده قانونی بیمار با علم و آگاهی و سلامت تشخیص، پزشک معالج آقای دکتر/خانم دکتر ..... و تیم همراه و کادر تشخیصی و درمانی را از هر گونه مسئولیت ناشی از بروز عوارض احتمالی که علیرغم رعایت موازین فنی، علمی و قانونی ممکن است بروز نماید مبری و بری الذمه می نمایم.

تاریخ ..... زمان: ساعت: ..... دقیقه: ..... اثر انگشت بیمار / اولیاء قانونی امضاء و مهر پزشک معالج

شاهد(کادر درمان): نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... سمت: ..... امضاء
شاهد: نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... دارای کد ملی ..... نسبت با بیمار .....
نشانی و شماره تلفن: ..... اثر انگشت شاهد

موادی از قانون مجازات اسلامی در خصوص رضایت نامه و برائت نامه

ماده ۴۹۵ - هرگاه پزشک در معالجاتی که انجام می دهد موجب تلف یا صدمه بدنی گردد، ضامن دیه است مگر آنکه عمل او مطابق مقررات پزشکی و موازین فنی باشد یا این که قبل از معالجه برائت گرفته باشد و مرتکب تقصیری هم نشود و چنانچه أخذ برائت از مریض به دلیل نابالغ یا مجنون بودن او معتبر نباشد و یا تحصیل برائت از او به دلیل بیهوشی و مانند آن ممکن نگردد، برائت از ولی مریض تحصیل می شود. تبصره ۱- در صورت عدم قصور یا تقصیر پزشک در علم و عمل برای وی ضمان وجود ندارد هر چند برائت أخذ نکرده باشد.

تبصره ۲- ولی بیمار اعم از ولی خاص است مانند پدر و ولی عام که مقام رهبری است. در موارد فقدان یا عدم دسترسی به ولی خاص، رئیس قوه قضائیه با استیذان از مقام رهبری و تفویض اختیار به دادستانهای مربوطه به اعطای برائت به طبیب اقدام می نماید.

ماده ۴۹۶ - پزشک در معالجاتی که دستور انجام آن را به مریض یا پرستار و مانند آن صادر می نماید، در صورت تلف یا صدمه بدنی ضامن است مگر آنکه مطابق ماده (۴۹۵) این قانون عمل نماید.

تبصره ۱- در موارد مزبور، هرگاه مریض یا پرستار بداند که دستور اشتباه است و موجب صدمه و تلف می شود و با وجود این به دستور عمل کند، پزشک ضامن نیست بلکه صدمه و خسارت مستند به خود مریض یا پرستار است.

تبصره ۲ - در قطع عضو یا جراحات ایجاد شده در معالجات پزشکی طبق ماده (۴۹۵) این قانون عمل می شود.

ماده ۴۹۷ - در موارد ضروری که تحصیل برائت ممکن نباشد و پزشک برای نجات مریض، طبق مقررات اقدام به معالجه نماید، کسی ضامن تلف یا صدمات وارده نیست.

بند "ج" ماده ۱۵۸ قانون جدید مجازات اسلامی

اعمال زیر جرم محسوب نمی شود :

هر نوع عمل جراحی یا طبی مشروع که با رضایت شخص یا اولیاء یا سرپرستان یا نمایندگان قانونی آنها و رعایت موازین فنی و علمی و نظامات دولتی انجام شود در موارد فوری اخذ رضایت ضروری نخواهد بود .

آئین نامه اجرایی قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی مصوب ۱۳۶۴/۸/۱۵

ماده یک : فوریت پزشکی به مواردی اطلاق می شود که بایستی بیماران را سریعاً مورد رسیدگی و درمان قرار داد و چنانچه اقدام فوری به عمل نیاید باعث خطرات جانی ، نقص عضو یا عوارض صعب العلاج و یا غیر قابل جبران خواهد شد .

ماده دو : از نظر این آئین نامه ، فوریت های پزشکی (اورژانس) شامل موارد زیر است :

- ۱- مسمومیت ها ۲- سوختگی ها ۳- زایمان ها ۴- صدمات ناشی از حوادث و سوانح و وسائط نقلیه ۵- سکته های قلبی و مغزی ۶- خونریزی ها و شوک ها ۷- اغماء ۸- اختلالات تنفسی شدید و خفگی ها ۹- تشنجات ۱۰- بیماریهای عفونی خطرناک مانند مننژیت ۱۱- بیماریهای نوزادانی که نیاز به تعویض خون دارند ۱۲- سایر مواردی که در شمول ماده یک قرار می گیرد .

اجازه استفاده از اطلاعات پزشکی

اینجانب بیمار / ولی بیمار ..... رضایت خود را در مورد استفاده از اطلاعات کلینیکی ثبت شده در پرونده پزشکی خود / بیمار خود را در امور آموزشی ، تحقیقاتی ، درمانی و حقوقی توسط بیمارستان ..... را اعلام می دارم.

اثر انگشت بیمار / ولی بیمار

تاریخ:..... زمان : ساعت:.....دقیقه:.....

شاهد: نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... دارای کد ملی ..... نسبت با بیمار / سمت:.....

نشانی و شماره تلفن تماس:.....

امضاء/ اثر انگشت شاهد

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شیراز

مرکز آموزشی درمانی / بیمارستان : .....

شماره پرونده :

سابقه بستری شدن:

دارد ندارد

دفعات بستری:

وضعیت تاهل: مجرد متأهل

جنس: مؤنث مذکر

نام پدر:

نام:

نام خانوادگی:

شماره شناسنامه

یا کد ملی:

محل تولد:

تاریخ تولد:

شغل:

مذهب:

نشانی و تلفن بیمار:

اجازه ترخیص با مسئولیت شخصی

اینجانب بیمار / ولی بیمار .....نسبت با بیمار ..... با میل شخصی خود و برخلاف صلاحدید و توصیه پزشکان مسئول بیمارستان ..... و با آگاهی از عوارض و خطرات محتمل از این اقدام که شامل این موارد می باشد.....
مسئولین این بیمارستان را مسئول عواقب و خطراتی که از این عمل ناشی می شود ، نمی دانم.

تاریخ ..... زمان: ساعت: ..... دقیقه:..... اثر انگشت بیمار / اولیاء قانونی امضاء و مهر پزشک معالج

شاهد(کادر درمان) : نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... سمت : امضاء

شاهد : نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... دارای کد ملی ..... نسبت با بیمار .....

نشانی و شماره تلفن : ..... اثر انگشت شاهد

صورت جلسه اظهار عدم امکان اخذ رضایت نامه در شرایط اورژانسی

نظر به اینکه برابر قانون (ماده ۴۹۷ قانون مجازات اسلامی) در موارد فوری که اجازه گرفتن ممکن نباشد پزشک ضامن نمی باشد فلذا با توجه به این قانون چون اجازه گرفتن از بیمار و سایر اشخاص ذیصلاح به لحاظ وضعیت بیمار آقای / خانم ..... ممکن نمی باشد و با عنایت به فوریت اقدامات درمانی و یا اعمال جراحی بدین وسیله ضرورت انجام اقدامات درمانی و اعمال جراحی بدون اخذ رضایت ، تأیید و احراز می گردد.

تاریخ:..... زمان: ساعت: ..... دقیقه:..... نام و نام خانوادگی نام و نام خانوادگی

امضاء و مهر پزشک معالج: امضاء و مهر پزشک همکار / پرستار / کادر درمانی (۱) امضاء و مهر پزشک همکار / پرستار / کادر درمانی (۲)

صورت جلسه ترک مرکز درمانی و امتناع بیمار از تکمیل فرم ترخیص با مسئولیت شخصی

بیمار علیرغم ذکر مراتب ضرورت و فوریت انجام اقدامات درمانی و اعمال جراحی و آگاهی از عوارض احتمالی همچون : ..... حاضر به انجام اقدامات مذکور نبوده و لذا بدون تکمیل فرم ترخیص با میل شخصی ، مرکز درمانی را ترک می نماید.

تاریخ:..... زمان: ساعت: ..... دقیقه:.....

نام و نام خانوادگی: نام و نام خانوادگی:

امضاء و مهر پزشک معالج: امضاء و مهر پزشک همکار / پرستار / کادر درمانی (۱) امضاء و مهر پزشک همکار / پرستار / کادر درمانی (۲)

صورت جلسه امتناع بیمار از درمان توصیه شده توسط کادر درمان

اینجانب بیمار / ولی بیمار ..... علیرغم ذکر مراتب ضرورت و فوریت انجام اقدام ..... که عدم انجام آن می تواند منجر به بروز عوارضی همچون ..... گردد حاضر به انجام اقدام یا اقدامات مذکور نبوده و لذا با مسئولیت خود / اولیاء قانونی از انجام آن امتناع می نمایم.

تاریخ:..... زمان :. ساعت: ..... دقیقه:..... اثر انگشت بیمار/ولی بیمار امضاء و مهر پزشک معالج

شاهد اول : نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... دارای کد ملی ..... نسبت با بیمار / سمت .....

نشانی و شماره تلفن تماس:.....

امضاء/ اثر انگشت شاهد اول

شاهد دوم : نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... دارای کد ملی ..... نسبت با بیمار / سمت .....

نشانی و شماره تلفن تماس .....

امضاء/ اثر انگشت شاهد دوم

اجازه قطع عضو

اینجانب بیمار / ولی بیمار ..... فرزند ..... دارای کد ملی ..... ساکن ..... با توجه به ضرورت و فوریت انجام قطع عضو به علت ..... اجازه می دهم پزشک یا پزشکان مرکز آموزشی درمانی / بیمارستان ..... (نام عضو) ..... اینجانب/ بیمار اینجانب را از ناحیه ..... قطع نمایند و بدین وسیله براثت پزشک یا پزشکان مرکز آموزشی درمانی / بیمارستان فوق الذکر را از انجام اقدام فوق که در مورد ..... انجام می دهند ، اعلام می دارم.

تاریخ:..... زمان :. ساعت: ..... دقیقه:..... اثر انگشت بیمار/ولی بیمار امضاء و مهر پزشک معالج

شاهد اول : نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... دارای کد ملی ..... نسبت با بیمار / سمت .....

نشانی و شماره تلفن تماس:.....

امضاء/ اثر انگشت شاهد اول

شاهد دوم : نام و نام خانوادگی ..... نام پدر ..... دارای کد ملی ..... نسبت با بیمار / سمت .....

نشانی و شماره تلفن تماس .....

امضاء/ اثر انگشت شاهد دوم

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی

معاونت درمان

دفتر مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی

الزامات اخذ رضایت آگاهانه و تشخیصی درمانی (پروسیجرهای) تهاجمی

تهیه و تدوین : فرناز مستوفیان ، کارشناس مسئول برنامه های کشوری ایمنی بیمار

اردیبهشت ۱۳۹۵

مقدمه:

- استاندارد B2.1.1 از استانداردهای الزامی بیمار، حیطة مشارکت و تعاکل با بیمار و جامعه، است که روش ارزیابی آن به شرح ذیل است:

عنوان استاندارد: B2.1.1: پزشک قبل از انجام هر گونه اقدام درمانی و تشخیصی تهاجمی؛ کلیه خطرات، منافع و عوارض جانبی احتمالی پروسیجر را به بیمار توضیح داده و با حضور و نظارت پرستار، بیمار برگه رضایت نامه را امضاء می نماید.

روش ارزیابی:

- ✓ اگر بیمار پیش از هر عمل تهاجمی فرم رضایت نامه آگاهانه عمل را امضا می نماید و بیماران از تمامی خطرات یک عمل از قبل به طور کامل مطلع می شوند؛ امتیاز کامل تعلق می گیرد.

۱. لیست اقدامات تشخیصی و درمانی تهاجمی به تفکیک هر بخش با تایید ریاست بخش.
۲. وجود برگه رضایت آگاهانه بیمار در پرونده های پزشکی بیماران بستری (واجد به توضیحات پیرامون کلیه خطرات، منافع و عوارض جانبی احتمالی هر گونه اقدام درمانی و تشخیصی تهاجمی و درمان های جایگزین و امضاء بیمار و شاهد (یکی از وابستگان درجه یک بیمار)).
۳. در مصاحبه به صورت تصادفی بیماران از خطرات، منافع و عوارض جانبی احتمالی و درمان های جایگزین اقدام تشخیصی و درمانی تهاجمی/ عمل جراحی خود توسط پروسیجرالیست را تایید می نمایند و بیمارامضاء خود و یا و شاهد (یکی از وابستگان درجه یک بیمار) را تایید نماید.

- ✓ اگر بیمار پیش از هر عمل تهاجمی، فرم رضایت نامه عمل را امضا می نماید اما شواهدی از توجیه و ارائه اطلاعات به بیماران موجود نیست؛ امتیاز نسبی تعلق می گیرد.

- ✓ در صورت فقدان هر گونه شواهدی قبل از اعمال تهاجمی و یا وجود فرم های رضایت نامه امضا شده توسط بیماران؛ امتیازی تعلق نمی گیرد.

- از الزامات اجرای استاندارد یاد شده اخذ رضایت آگاهانه از بیماران است که شرایط آن ذیلأ به اطلاع می رسد و نیز بر اساس مطالب فوق الذکر، بیمارستان بایستی لیست اقدامات تشخیصی درمانی (پروسیجرهای) تهاجمی را بر اساس نظر پزشکان متخصص هر رشته، نوع مراقبت و درمان های انجام شده در بخش و نوع مراجعین تعیین نماید، و به تایید ریاست بخش برساند.

• الزامات و نحوه اخذ رضایت آگاهانه از بیماران از منظر ایمنی بیمار:

۱. در تمامی اعمال جراحی و اقدامات تشخیصی درمانی (پروسیجرهای) تهاجمی نیاز به اخذ رضایت آگاهانه می باشد.

۲. اخذ رضایت از بیماران در وضعیت های تهدیدکننده زندگی، اختلالات هوشیاری الزامی نیست.
۳. در فرآیند رضایت آگاهانه لازم است نکات ذیل به بیمار گفته شود:

i. تشخیص یا مشکل اصلی

ii. درجه عدم قطعیت تشخیص یا مشکل

iii. خطرات توأم با درمان و یا راه کار

iv. اطلاعات در خصوص زمان بهبودی مورد انتظار

v. نام، سمت، صلاحیت فنی و تجربه کار خدمات سلامت ارائه کننده مراقبت و درمان

vi. وجود و هزینه های خدمت یا داروهای مورد لزوم

۴. مدت اعتبار هر رضایت آگاهانه در مورد عمل جراحی/پروسیجرتهاجمی معادل با حداکثر ۳۰ روز می باشد.

۵. هر لحظه ای که بیمار بخواهد می تواند رضایت خود را پس بگیرد.

۶. عموماً قبل از هر مداخله جدید درمانی مطابق قانون مجدداً رضایت آگاهانه اخذ گردد.

• اقدامات تشخیصی درمانی (پروسیجرتهاجمی) شامل موارد ذیل است:

۱. مداخلات تشخیصی درمانی (پروسیجرتهاجمی) و تمامی اعمال جراحی
۲. هر گونه پروسیجری که انجام آن، با انسزیون پوست توأم باشد.
۳. هر گونه پروسیجری که انجام آن، با بیحسی موضعی / بیهوشی عمومی، مراقبت پایش شده بیهوشی و تسکین توأم باشد.
۴. تزریق هر گونه ماده / مواد در فضای بین مفاصل / فضاهاى بدن
۵. آسپیراسیون زیر جلدی مایعات بدن یا هوا از طریق پوست (مانند: آرترو سینتزیس، آسپیراسیون مغز استخوان، LP، پاراسنتز، توراسنتز، کاتتریزاسیون سوپرا پوبیک، گذاردن chest tube
۶. بیوپسی (مغز استخوان، پستان، کبد، عضلات، کلیه، پروستات، مثانه، پوست و اندام های تناسلی ادراری (
۷. پروسیجرتهاجمی قلبی (به عنوان مثال: مطالعه الکترو فیزیولوژیک قلبی، کاتتریزاسیون قلبی، گذاردن پیس میکر قلبی، آنژیوپلاستی، گذاردن استنت^۱، گذاردن بالون داخل آئورتیک^۲، کاردیورژن الکتیو)
۸. آندوسکوپی ((به عنوان مثال: کولونوسکوپی، برونکوسکوپی، ازفاگوگاستریک آندوسکوپی، سیستوسکوپی، گاستروسومی آندوسکوپی زیر جلدی، گذاردن لوله نفروستومی، گذاردن J-tube).

¹ stent implantation

² intra-aortic balloon catheter insertion

۹. پروسیجرهای لاپاراسکوپیک (به عنوان مثال: کله سیستکتومی لاپاراسکوپیک، نفروکتومی لاپاراسکوپیک).
۱۰. پروسیجرهای تهاجمی رادیولوژی (به عنوان مثال: آنژیوگرافی، آنژیوپلاستی، بیوپسی زیر جلدی)
۱۱. پروسیجرهای درماتولوژی (بیوپسی، اکسزیون وکرایو تراپی عمیق بافت های بدخیم)
۱۲. پروسیجرهای تهاجمی چشمی (به عنوان مثال: پروسیجرهای مختلفی که با ایمپلنت توام می باشند)
۱۳. پروسیجرهای دهانی شامل کشیدن دندان و بیوپسی لثه
۱۴. اعمال تهاجمی جراحی کودکان (کشیدن ناخن فرورفته، و غیره)
۱۵. دبریدمان پوست / زخم که در اتاق عمل/ مداخلات تشخیصی درمانی انجام می شود.
۱۶. درمان الکتروشوک
۱۷. رادیوتراپی در بیماران انکولوژی
۱۸. سنگ شکنی (به عنوان مثال : سنگ های انسدادی کلیه ، کبد.....)
۱۹. گذاردن کاتتر ورید مرکزی PICC
۲۰. گذاردن Peg
۲۱. لاواژ پريتوان
۲۲. تراکوستومی
۲۳. اکوی ترانس ازوفاژيال
۲۴. شوک بیمار
۲۵. کولپوسکوپي، بیوپسی آندومتریال
۲۶. پروسیجرهای تهاجمی ناباروری
۲۷. بلوک درمانی عصب
۲۸. ختنه^۳
۲۹. ترانسفوزیون خون
۳۰. شیمی درمانی
۳۱. دیالیز صفاقی
۳۲. دیالیز خونی
۳۳. پلاسما فروز

• توجه:

۱. گذاردن سوند فولی، باز کردن راه وریدی محیطی، گذاردن لوله معده ، تزریق وریدی از پروسیجرهای تهاجمی محسوب نمی شود.
۲. پروفیلاکسی بیماری بعد از مواجهه و پروفیلاکسی قبل/ حین عمل جراحی نیاز به اخذ رضایت آگاهانه ندارد.

³ Circumcision

۳. از بیمارانی که تحت برنامه های درمانی خاص نظیر (شیمی درمانی، ترانسفوزیون مکرر خون، پلاسما فروز، دیالیز صفاقی و دیالیز خونی) بوده ، به شرط ثابت ماندن شرایط ذیل می توان یک بار در ابتدای شروع دوره درمانی رضایت گرفت، که این رضایت نامه به مدت یک سال اعتبار دارد..

i. شرایط بیمار ،

ii. نحوه درمان،

iii. روش های درمانی جایگزین ،

iv. احتمال خطر و منافع ناشی از روش درمانی،

v. ظرفیت بیمار برای دادن رضایت تغییر نکند

vi. بیمار رضایت قبلی خود را پس نگیرد .

روسای محترم کلیه دانشگاهها/ دانشکده های علوم پزشکی کشور

جناب آقای دکتر رضوی

دبیر و رئیس محترم دبیرخانه شورای عالی بیمه سلامت

جناب آقای دکتر محمدمهدی ناصحی

رئیس محترم هیات مدیره و مدیر عامل سازمان بیمه سلامت ایران

جناب آقای دکتر امیر نوروزی

مدیر عامل محترم سازمان خدمات درمانی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

جناب آقای دکتر مصطفی سالاری

مدیر عامل محترم سازمان تامین اجتماعی

موضوع: ابلاغ استاندارد های پزشکی قانونی

با سلام و احترام

همانگونه که مطلع می‌باشید یکی از راهکارهایی که برای پیشگیری از افزایش هزینه‌های درمان و تحمیل بار اقتصادی سنگین به نظام سلامت و جامعه در کشورهای مختلف مورد توجه است تدوین و نشر راهنماهای بالینی مبتنی بر شواهد است که به عنوان یکی از سیاست‌های برنامه تحول نظام سلامت و یکی از محورهای بسته‌های تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی نیز مورد توجه می‌باشد. در همین راستا معاونت درمان تدوین محصولات دانشی را (راهنمای بالینی، استاندارد، پروتکل و ...) با اولویت خدمات پر تواتر، دارای پوشش بیمه‌ای، هزینه (خدمات، تجهیزات) با حضور جمعی از اساتید حوزه های مختلف، در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تشکیل و سیاستگذاری و برنامه ریزی این امر را عهده‌دار شده است. لذا در راستای پویا سازی ارائه خدمات پزشکی و اجرایی نمودن بند "ث و ج" ماده ۷۴ قانون برنامه ششم توسعه کشور مبنی بر اجازه تجویز خدمات و انجام خرید راهبردی سازمان های بیمه گر بر اساس دستورالعمل ها و راهنماهای بالینی توسط وزارت بهداشت، استانداردهای "پزشکی قانونی" به شرح ذیل به تصویب رسیده و از تاریخ ابلاغ قابل اجرا است.

بدیهی است ضمن تاکید بر ارائه خدمت در چارچوب استانداردهای مورد تائید وزارت متبوع، اعلام می‌گردد دانشگاه/ دانشکده، انجمن ها و سازمان نظام پزشکی میبایست از این محصولات در آموزش های بازآموزی استفاده و سازمان های بیمه گر نیز بر اساس محصولات دانشی اقدام به خرید راهبردی نمایند. امید است با بهره

مندی از تلاش جمعی و اطلاع رسانی در این زمینه، شاهد تحولی جدی در حوزه استقرار و بکارگیری راهنماها به منظور ارتقای کیفیت خدمات و کاهش هزینه های غیر ضروری باشیم.

- ارزیابی تخصصی پزشکی قانونی برای تعیین نقص عضو و یا ازکارافتادگی کد ملی: ۹۰۱۸۸۵
- ارزیابی بیمار ترومایی توسط متخصص پزشکی قانونی کد ملی: ۹۰۱۸۹۵
- ارزیابی بیمار قربانی کودک آزاری، تجاوز جنسی، لواط، همسر آزاری، سالمند آزاری، توسط متخصص پزشکی قانونی کد ملی: ۹۰۱۸۸۰
- مشاوره و کارشناسی تخصصی پزشکی قانونی کد ملی: ۹۰۱۸۶۵

دکتر قاسم جان بابایی

معاون درمان

رونوشت:

جناب آقای دکتر علیرضا رئیسی معاون محترم بهداشت
جناب آقای دکتر علی اکبر حق دوست معاون محترم آموزشی
جناب آقای دکتر فرید نجفی معاون محترم تحقیقات و فناوری
جناب آقای دکتر مهدی یوسفی مدیرکل محترم دفتر ارزیابی فناوری و تدوین استاندارد و تعرفه سلامت
جناب آقای دکتر شادنوش رئیس محترم مرکز مدیریت پیوند و درمان بیماریها
جناب آقای دکتر رضا گل پیرا رئیس محترم مرکز مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی
جناب آقای دکتر حبیب ملک پور رئیس محترم مرکز نظارت و اعتباربخشی امور درمان
سرکار خانم مریم احمدی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د تهران
سرکار خانم داداشی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د شهید بهشتی
سرکار خانم حمیده جعفری دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د شیراز
سرکار خانم یگانه مهر دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د شاهرود
سرکار خانم زلیخا فصیح مفرد دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د کهگیلویه و بویر احمد
سرکار خانم نجمه عباس زاده دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د بم
سرکار خانم توکلی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د فسا
جناب آقای قوامی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د قزوین
جناب آقای نامدار دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د قم
جناب آقای تشکر دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د چهارمحال بختیاری (شهرکرد)
جناب آقای سرنجی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ خ ب د کاشان
سرکار خانم سمیه سالار کیا دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ و خ ب د البرز
جناب آقای رؤف کلیایی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ و خ ب د کردستان
سرکار خانم جعفری زاده دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ و خ ب د کرمان
سرکار خانم سمیرا رستمی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ و خ ب د کرمانشاه
مقصودلو دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ و خ ب د گلستان
سرکار خانم پریسا جمالی نوقایی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ و خ ب د گناباد
سرکار خانم افسانه فخامی دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ و خ ب د گیلان
سرکار خانم علیپور دبیرخانه حوزه ریاست دانشگاه ع پ و خ ب د لرستان

شماره تماس مسئولین اورژانس اجتماعی شهرهای شیراز و صدرا

شماره تلفن	سمت	نام و نام خانوادگی	ردیف
۱۲۳	شماره ثابت اورژانس اجتماعی شیراز		۱
۰۹۱۷۳۳۹۱۰۱۴	کارشناس مسئول دفتر فوریت‌های اجتماعی بهزیستی فارس	خانم اعظم فرمائی	۲
۰۹۱۷۳۳۲۲۳۸۴	مسئول اورژانس شیراز	آقای مسعود اکرمی	۳
۰۹۱۷۱۱۰۹۲۳۱	سوپروایزر خط ۱۲۳	خانم طاهره حیدری	۴
۰۷۱۳۷۲۶۸۰۴۲	شماره ثابت اورژانس اجتماعی شهر صدرا		
۰۹۱۷۷۰۲۹۵۳۵	مسئول اورژانس اجتماعی شهر صدرا	خانم حمیده حاجی پور	شهر صدرا